

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

38 (415), 20–26 вересня 2007

Фото Олександра Литвиненка

ПІД СОНЦЕМ І ХМАРАМИ СВОЄЇ ДОБИ

Валентина ДАВИДЕНКО

Вони називають це — Гетто, і як символ закресленого Відродження, сподівання на дальшу присутність Краси мистецтва і довкілля на цій землі титульним символом своєї акції обирають шедевр Леонардо, перекреслений навхрест. Навіть свій відчайдушний протест владі столичні митці висловлюють у мистецьких жанрах: перформанс, какофонія, театр абсурду супроводжували односторонній страйк публічних закладів культури — галерей, музеїв, книгарень, театрів, бібліотек, який тривав 18 вересня з 10 до 18 години і був підтриманий в інших регіонах країни. Його організували Громадський комітет порятунку культурного середовища столиці “Культура проти вандалізму”, громадянська мережа “Опора” за участю всіх творчих спілок, асоціацій і громадських об’єднань та міжнародних рухів “На підтримку національних мов та культур”, “На підтримку проектів та резолюцій ЮНЕСКО” і навіть Національного екологічного центру України.

У своєму Меморандумі Громадський комітет порятунку культурного середовища Києва, у складі якого найвідоміші митці, культурні діячі й народні депутати, заявив, що причиною його створення стали неконтрольовані, варварські дії київської влади, спрямовані на обмеження культурного середовища міста. Впродовж останнього року Київська міська та районні ради в столиці почали масовану атаку на мистецькі майстерні, художні галереї, музеї, видавництва і книгарні, творчі спілки з метою виселення їх із приміщень, які вони орендували в будівлях комунальної власності по 10, 50 і навіть 70 років поспіль. Для цього влада влаштовує заздалегідь програти для культурно-мистецької сфери конкурси на право оренди цих приміщень, де конкурентами є комерційні структури,

що не мають жодного стосунку до культури, але володіють великими статками. Таким чином органи управління КМДА розпочали перепрофілювання приміщень, в яких творча інтелігенція протягом десятиріч працювала для культури України, на банальний шматок власності для гешефтних оборотів київських чиновників. Прикриваючись статтею 118 Закону України “Про державний бюджет України на 2007 рік”, київська влада зуміла перетворити на ніщо всі пільги щодо оренди, зафіксовані у методиках розрахунку ставок орендної плати для громадських організацій, культурних і мистецьких об’єднань, майстерень, книгарень і видавництв.

Цю ситуацію не змінили численні звернення митців, керівників громадських і професійних організацій, творчих спілок до Президента України, Кабінету Міністрів, Верховної Ради, і звичайно ж, найбільше — до Київради та особисто Леоніда Черновецького. Окремі акції протесту, які організовували художники на Андріївському узвозі, працівники кінотеатрів, книгарень, музиканти і літератори, мали значний резонанс у столиці, проте не зупинили київської влади в її наступі на культурне середовище міста.

Як зазначено в Меморандумі, “творча інтелігенція Києва, усвідомлюючи, що розраховувати на лояльність нинішньої влади до культури, на розуміння нею впливу мистецтва, книги на культурний, інтелектуальний стан суспільства не варто, вирішила використати як останній засіб захисту своїх конституційних прав акт громадської непокорності у формі одностороннього попереджувального страйку всіх, хто має стосунок до культурно-мистецької і видавничої діяльності на теренах київської громади.

Мета цієї акції — привернути увагу суспільства до дискримінаційної політики

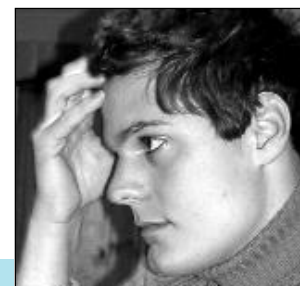
органів влади всіх рівнів стосовно тих, хто зберіг національне культурне надбання і нині творить сучасну культуру, спонукати політиків і керівників держави до прийняття законодавчих рішень, які б унеможливили відчуження або перепрофілювання приміщень комунальної та загальнодержавної власності, що використовуються для культурної, мистецької чи книговидавничої діяльності.

За нереагування влади на попереджувальну акцію Громадський комітет розпочне підготовку до безстрокового страйку зі зверненням до ЮНЕСКО і Ради Європи з метою надання ними підтримки в боротьбі проти сучасних вандалів в правлячих ешелонах українського політикуму”.

Дослідники цього етапу історії нашої столиці колись, можливо, знайдуть витoki новітнього варварства в місті вікових культурних традицій і під сонцем чи збільшувальною лінзою своєї доби побачать і зумисну руйнацію культурного спадку антинаціональними силами, і грубу вахланну навалу комерсантів з кримінальною орієнтацією наживи та найпримітивнішими культурними запитами, які й розмили своєю масою середовище столиці, що споконвіку було конденсатом творчої й наукової еліти. Чи не тому раніше в центрі Києва квітували троянди, а зараз мій супутник — відомий художник, обминаючи розтрощену на асфальті пляшку з-під пива, невелике прокоментував: “Півтори тисячі років культури...” Підземні паркінги і фітнес-центри, від спорудження яких — незглибимі зморшки-тріщини на святинях Софії, скільки їх ще нам обіцяно, на сміх європейським сусідам, на смуток нам і невідомість духовних трансформацій дітям цього міста, в якому головує закон чиновника і бульдозера.

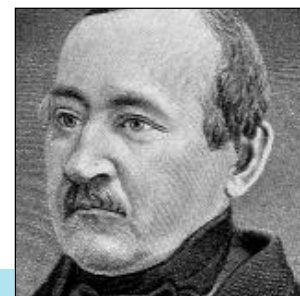
Хмарно... І митці це називають Гетто. Та нехай це тривожить не тільки митців.

БУДУЄМО ДЕРЖАВНУ НАЦІЮ

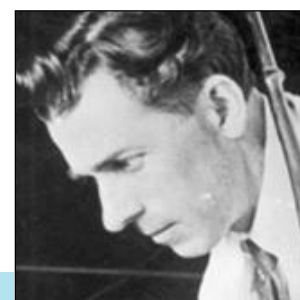
5

ОСИП БОДЯНСЬКИЙ І КОБЗАР

8–9

ТРИУМФ І ТРАГЕДІЯ ПАВЛА ТИЧИНИ

10–11

ЖІНКА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

12

Добровільні пожертви

“На Кобзареву Церкву”:

МБФ “Українська Родина”

Р/р № 26045200145101

в Подільській філії АКБ “Київ”,

МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 826 818 грн. 00 коп.

РІЗДВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

Це велике дванадцять свято, що відкриває річний цикл церковних свят. Відзначають його з IV століття.

Обставини Різдва Діви Марії не описано в Новому Завіті, відомі вони з апокрифічної “Євангелії від Якова” II ст.

За переказами, Богородиця успадкувала високе походження з боку батька і матері. Батько Діви Марії, Іоаким, походив з царського роду від коліна Іудового, від дому царя Давида, нащадків якого стосувалося біблійне пророцтво про народження Месії. Мати її, Анна, походила з високого священницького роду і вела родовід від коліна Левіного, від дому первосвященника Аарона.

Праведні Іоаким та Анна жили в Назареті, одному з найнепомітніших куточків давньої Іудеї, про який зневажливо говорили: “З Назарету хіба щось може добре бути?” Жили вони дуже бідно, довгий час не мали дітей, адже св. Анна була безплідною. Але подружжя не втрачало надії на милість Божу, твердо вірило, що Богові все можливо, і що Він зможе розрішити неплідність Анни навіть у роки старості.

Те, що сім’я не мала дітей, єврейський народ вважав великою карою Божою за гріхи, тому кожний бездітний єврей зазнавав зневаги від інших. Св. Іоаким та Анна також терпіли несправедливу ганьбу від своїх од-

ноплеменників. Особливо важко було Іоакимові як нащадкові царя Давида, тому що в його роду мав народитися Христос. Тож подружжя весь час просило Бога, щоб він послав їм дитину, і дало обітницю: якщо в них народиться немовля, посвятити його на служіння Богові.

Одного святкового дня Іоаким, бажаючи про народження дитини, приніс до Єрусалимського храму жертву Богові, але первосвященик не прийняв її і назвав Іоакима недостойним. Св. Іоаким у великому горі пішов у пустелю і там зі сльозами молився і дав обітницю постувати доти, доки Господь не почує його молитви.

Дізнавшись про те, що сталося в храмі, св. Анна також плакала і молилася, бажаючи благословення на їхню сім’ю. Під час молитви перед нею з’явився Архангел Гавриїл і сказав, що Бог почув її молитви, вона зачне і народить. І про потомство її будуть говорити в усьому світі. Ангел сказав, що вона народить Дочку і повинна дати їй ім’я Марія, що по-єврейськи значить “Пані, Надія”, і через Неї світві буде дано спасіння. Таке пророцтво Ангел дав Іоакиму.

Осяяні великою радістю, Іоаким та Анна зустрілися в Єрусалимському храмі, подякували Богові й повернулись додому. І все це здійснилося — свята праведна Анна народи-

ла Діву Марію, Яка своєю чистотою і досконалістю перевищила не лише всіх людей, а й Ангелів, бо стала земним Престолом Божим, райськими дверима, крізь які Бог зійшов до нас, а ми підіймаємось на небеса, Раєм, що виростила Живоносне Древо — Христа Спасителя. Так співається у святковому богослужінні на Різдво Пресвятої Богородиці.

Народження Діви Марії сталося на межі Старого й Нового Завіту, і це було здійснення численних пророцтв про Неї. Її символізувала небесна Лівіація, що з’явилась у сні Якову (Буття, 28, 10—17), Нео-палима Купина (Вихід, 3, 1—7), розквітлий жезл Аарона (Числа, 17, 23), вода, що її виточив у пустелі з неплідного каменя Мойсей (Числа 20, 7—11), брама замкнена, обернена на схід, крізь яку ніхто не ввійде і не вийде, що явилась пророкові Єзекиїлю (Єзекиїль, 44, 1—4), і рососна піч, що не опалила трьох мужніх юнаків, кинутих до неї ідолопоклонниками (Даниїла, 3, 19—25).

Усі ці прадавні події готували людство до сприйняття тих великих Божественних задумів, звернених для спасіння людства уже в часи Нового Завіту.

ВОЗДВИЖЕННЯ ХРЕСТА ГОСПОДНЬОГО (Здвиження)

Воздвиження Чесного і Животворящего Хреста Господнього — велике дванадцять свято, одне з найдавніших, відоме з IV століття, відзначати його почали відразу після обретіння (знайдення) в Єрусалимі Хреста, на якому був розп’ятий Господь наш Ісус Христос. А сталося це так.

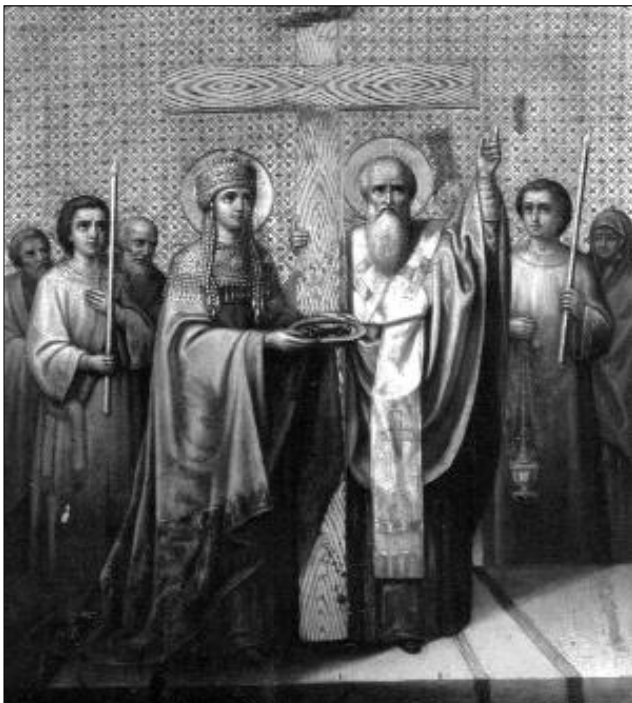
Два з половиною століття тривали страшенні переслідування християн поганами. Коли ж на римський престол вступив імператор Костянтин Великий, віра християн подолала поганство, і в Церкві запанував мир. Костянтин спочатку був язичником, а мати його, цариця Елена — християнкою, і коли розпочалася війна між східною і західною частинами Римської імперії, Костянтин, за порадою матері, просив допомоги в Бога християнського. І коли він молився напередодні вирішальної битви, опівдні він і все його військо побачили на небі хресне знамення, що складалося з зірок, вишикуваних у формі хреста, які сяяли яскравіше за сонячне проміння. І коло нього був напис, який також складався з зірок, по-грецьки: ΝΙΚΑ, що означало “Цим переможено”. А вночі Костянтин у сні з’явився Ісус Христос із хрестом у руці та запевнив його в своїй підтримці, а також звелів намалювати знак хреста на прапорах і щитах воїнів та носити подобиє хреста перед полками.

Цар зібрав талановитих майстрів і звелів зробити хрест із золота, бісеру та коштовного каміння, і сміливо пішов на ворога. 312 р. Костянтин здобув вирішальну перемогу, а ще через деякий час об’єднав під своєю владою всю Римську імперію. Після того він оголосив християнство державною релігією, а замість Риму обрав собі нову столицю — Царгород або Константинополь. Християнство почало процвітати, будували храми Божі, створювали школи. Незадовго до смерті 337 р. Костянтин Великий прийняв святе Хрещення разом з Матір’ю — свята Православна Церква називає їх рівноапостольними.

Св. рівноапостольний цар Костянтин побажав збудувати храми на святих місцях у Палестині, зокрема на місці народження, страждань і воскресіння Ісуса Христа, і знайти хрест, на якому розп’ято Спасителя. Виконати бажання царя з великою радістю взялася його мати, св. рівноапостольна цариця Елена.

326 року вона вирушила до Єрусалима розшукувати місце, де може бути Хрест Господній. За іудейським звичаєм, знаряддя страти кляли в могилу разом з тілами страчених, тому і хрест Ісуса Христа було поховано з розбіниками біля Голгофи.

На початку II ст. імператор Адріан розкопав Голгофський пагорб, засипав печеру Святого Гробу і спорудив на тому місці храм Венери. За 200 років іудеї забули те місце, і тільки після довгих пошуків цариці Елени

престарілий єврей Юда показав їй це місце. Елена наказала зруйнувати язичницький храм і відкопати печеру. Так знайшли Гріб Господній і лобне місце, біля нього — три хрести і цвяхи, якими був прибитий до хреста Господь. Окремо лежала дощечка з написом “Ісус Назарей, Цар Юдейський”.

Потрібно було з’ясувати, який же з хрестів є хрестом Спасителя. За порадою Єрусалимського патріарха Макарія віднесли хрести до однієї недужої вдови і по черзі поклали на неї. Коли поклали Хрест Господній, жінка несподівано одужала.

Є й інше свідчення, коли несли небіжчика на поховання, щоб упевнитись у правдивості святині, хрестом доторкнулись до тіла покійника — тієї ж миті мертвий ожив. Так Господь показав животворчу силу Свого Хреста.

Цариця Елена і патріарх Макарій із почтом радісно та побожно поклонились Хресту Христовому і цілували його. Християни, довідавшись про цю велику подію, зібралися величезним натовпом біля місця, де було знайдено Хрест: усі хотіли прикластися до святого Животворного Хреста. Та через великий натовп зробити це було неможливо. Люди просили хоч показати його. Тоді патріарх Макарій став на підвищенні й кілька разів “воздвигав” (піднімав) Хрест. Народ кланявся Хресту Господньому і вигукував: “Господи, помилуй!”

Св. рівноапостольні царі Костянтин і Елена на місці страждання, поховання та воскресіння Ісуса Христа збудували величний храм на честь Воскресіння Христового, а також на Єлеонській горі та у Віфлеємі. Цариця Елена частину хреста принесла своєму

синові, цареві Костянтину, а ікону залишила в Єрусалимі. Цей коштовний уламок Хреста Христового і досі зберігається в храмі Воскресіння Христового. А Юда, що вказав на місце знаходження Хреста, прийняв хрещення з новим ім’ям — Киріак і згодом його рукоположили на єпископа Єрусалимського.

У пам’ять про знайдення Хреста Христового і його Воздвиження Свята Православна Церква встановила свято Воздвиження Чесного і Животворного Хреста Господнього, яке почали відзначати з 335 р. У день свята єпископи та священники прилюдно воздвигали Хрест та благословляли ним чотири сторони світу, а люди співали “Господи, помилуй!” Обряд і досі здійснюють у церквах наприкінці всенощної, Хрест, прикрашений квітами, виносять з вітаря на середину храму і кладуть на аналої. Співаючи “Хресту Твоєму поклоняємось, Владико, і святее Воскресіння Твоє славімо”, віруючі поклоняються Хресту. Прикрашають Хрест зеленню і квітами на знак того, що через нього даровано нам вічне життя.

“Хрест — хранитель всієї Вселенної, Хрест — краса церкви, Хрест — царів влада, Хрест — вірних утвердження, Хрест — Ангелів слава і демонів мука, Хрест воздвигается нині — і світ освячується!” — в цих святкових піснеспівах викладено сутність значення Животворного Хреста для всього світу. В це свято годиться постувати, щоб поглибити благоговійний спогад про хресні страждання Спасителя.

У народі це свято має назву Здвиження, яку пояснюють так: “На Здвиження земля движеться ближче до зими”. У цей час настають холодні дні, птахи відлітають у вирій, навколо панує неповторний світлий спокій. Цей настрій природи відчували люди, тому виникло багато різних повір’їв про землю та її мешканців.

Згідно з традиційними народними уявленнями, від Воздвиження до Благовіщення земля спить. Період “сну”, до речі, збігається з періодом між осіннім та весняним рівноденням (весняне, за уявленнями, символізує схід сонця, а осіннє — захід, отже, зима асоціюється з ніччю). З весняним “пробудженням” і осіннім “засинанням” землі пов’язано її “відкривання” і “закривання”, поява з-під землі й відхід під землю рослин — трави і квітів, різних гадів — змій, комах. Наприклад, вірили, що цього дня “птаство і гади здвигуться у вирій”, тому не ходять до лісу, бо в лісі в цей час повно змій. Цього особливо дотримуються ті знахарі, що вміють шептати від гадюки. Існує також повір’я: щоб захиститися від гадюки, треба вітати від неї проти сонця — вона не може дивитись на сонце і повзти, тому не бачить людини.

Ще вірили, що не всі гадюки влазять на

зиму у вирій, а лише ті, які нікого не вкусили. Ті ж, які кого-небудь вкусили, залишаються мерзнути в холодні осінні дні. А вирій, за уявленнями наших предків, — це теплий край біля моря, де ніколи не буває зими і де живуть тільки птахи та змії: птахи — в долинах, а змії — на горбах. Першою до вирію прилітає й останньою відлітає зозуля, бо саме вона, за легендою, має золотий ключ від тієї країни. Її фольклорна традиція називає “ключницею вирію”. Про сойку, яка не відлітає до вирію, кажуть, що вона не раз туди вирушала, але вертається — або тому, що ще тепло, або тому, що вже холодно. Тому існує приказка про мляву, нерішучу, ледачу людину: “Ходить, як соя у вирій”.

У моєму рідному селі на Хмельниччині вірили, що, “на Чесного Хреста вузь звиваються в клубки і ховаються в землю на зиму спати”. Оскільки моє село належить до етнографічної Волині, то можна доповнити класичними волинськими легендами про те, що “всі гади земні сповзаються в одне місце під землю і сидять там всю зиму до першого весняного грому”, а щоб не вмерти з голоду, лижуть там гадючий камінь.

До Воздвиження Чесного Хреста найбільшого завершували озимий посів жита і пшениці, бо від Воздвиження до Благовіщення не можна рухати землю — ані орати, ані сіяти, ані копати — заборонено зрушувати будь-які дії, що передбачають необхідність торкатися до землі — вбивати в землю стовпи, кілки, копати ямки, городити плота, закладати хату чи інші будівлі. Все це заборонялося, щоб не викликати посухи наступного літа.

Надзвичайно цінний запис про жертвоприношення землі зробила я 1 вересня 1992 року від своєї матері Тетяни Варсонівни Варава, 1939 р. н., уродженки села Губча Старокопостинівського р-ну Хмельницької обл.: “Перед Чесним Хрестом озимину сіють — пшеницю і жито. Хазяїн як має сіяти восени, то бере хліба цілушку і закопує в ріжкові, там, де має сіяти — хліб на хліб. І приказує: “Шоб хліб родився, шоб не зводився, шоб не виводився!” Для того, щоб це жито і ця пшениця мали зимою що їсти — що шкуринку, що цілушку хліба. Щоб земля була не голодна, щоб на той рік був гарний урожай. Так землі дають їсти”.

Цей обряд поширений у усьому слов’янському світі. “Хліб з хлібом сіяти їду, аби був хороший урожай”, — приказували в с. Поляна Свальявського р-ну Закарпатської області. Хліб повинен був нагодувати землю, повернути їй силу, яку вона витратила на його вирощення, і допомогти знову відродитися. Це була жертва землі перед засівом нового врожаю. Сіючи зерно, господар говорив: “Роди, Боже, на всякого долю: і на трудящого, і на болящого, і на ледащого, і на просящого, і на крадящого, не остав і мене без хліба!”

Матеріали підготувала
Людмила ІВАННИКОВА

ЛЮДМИЛА ТАРАН: «ПОДОЛАТИ КОМПЛЕКС ЖІНКИ-ЖЕРТВИ»

АБЕТКА ВІДОМИХ ІМЕН

— Пані Людмиле, Ви більш відомі як поетеса. І ось — книжка новел “Ніжний скелет у шафі”, що, як на мене, не дуже надається до серії “Для дамської сумочки”, у якій вона вийшла. Ви пропонуєте серйозну розмову. Однак тексти дуже легко читаються і матимуть широку жіночу (і не тільки) аудиторію. Так вийшло само собою чи Ви свідомо підлаштовувалися під певне читачке коло?

— Ідею “книжки для дамської сумочки” заклало видавництво “Дуліби” у проект-серії. За логікою видання, мені потрібно було адаптувати так звані жіночі проблеми для сприйняття певної аудиторії. Надзвичайно цікаво було працювати в новому для мене ракурсі. Раніше я писала про жінок статті та есеї. Виникла потреба збагнути на іншому рівні, що ж таке жіноче письмо, хоч кілька років тому я видрукувала книжку “Жінка як текст”. Нині “від себе” спробувала артикулювати жіночий, відмінний від чоловічого, досвід. Адже існує цілий пласт проблем, які й досі сприймають як маргінальні, неважливі. Це, наприклад, самоідентифікація жінки, її самоствердження чи тілесність у широкому сенсі. Усе те, що складає специфічний жіночий досвід, у нашому випадку варто розглядати з погляду постколоніальних проблем. До речі, наші національні, зокрема, мовні проблеми і загалом проблеми самовизначення — в одній низці з тим, що складає проблемне поле реального, а не декларованого, стану і статусу сучасної української жінки. Хотілося сказати, що жінка може і повинна сама розпоряджатися своїм життям. Вона не мусить миритися зі становищем жертви. Тому, хоч про кого пишу, — художницю чи домогосподарку, бізнес-вумен або селянку — свідомо майже скрізь пропоную вихід із ситуацій, коли жінка в той чи інший спосіб зазнає дискримінації та експлуатації.

Невипадково, напевне ж, збігся в часі вихід збірки новел “Ніжний скелет у шафі” (К.: “Дуліби”) та книжки літературно-критичних статей “Жіноча роль” (К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”) Людмили ТАРАН, а також укладеної нею антології “Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця XIX—початку XX століття” (К.: “Грані-Т”). Як журналістка ця авторка має багато публікацій і окрему книжку про роль сучасної жінки в суспільстві.

— Про це добре говорити теоретично. А в реальному житті українська жінка, надто на селі, фактично не має вибору. Візьмімо Вашу новелу “Звичайна історія”, яку так вирізняв Василь Герасим’юк на презентації книжки у Національному музеї Шевченка. Текст, написаний від першої особи, вражає глибиною і простотою проговорених дуже складних для української культури проблем. Як Ви наважилися деміфологізувати жінку-селянку-матір і “святє” для нашої традиційної культури село як оберіг моральності? Ваша героїня — це присуд такій міфології. Чи не остерігались гострого несприйняття такої позиції?

— Не думала про порушення міфу. Я писала правду. І самою назвою хотіла підкреслити: особливо на селі жінка залишається заложницею патріархального світу. Вона страждає, але звично повторює: “Така наша доля”. Це жахливо. Вона зв’язана страшним побутом, чоловіком-п’яницею, навіть власними дітьми. Отже, вся відповідальність, увесь тягар життя падає на жінку. Та про це чимало написано до мене, мені ж хочеться “надати слово” сучасній міській жінці, такій, як я: рефлексуючій, яка шукає нових шляхів у житті. Жінка не має забувати, що, крім народження дітей, у неї є й інші покликання. Через те надзвичайно цікаво, як сучасна жінка бачить себе у міському світі.

— Саме тому Ви й написали розвідку про автобіографізм у сучасній жіночій українській прозі?

— Так, це основна проблема моєї книжки “Жіноча роль”. Я про-

стежила різні стратегії автобіографізму у повістях Оксани Забужко та Теодозії Зарівної, романі Ніли Зборовської, есеї Євгенії Кононенко, листах і щоденникових записках Ніни Матвієнко. Досі у нас побутує думка, що мемуари й автобіографічна проза — прерогатива чоловіків: мовляв, тільки вони можуть сказати щось важливе світові. Свого часу Соломія Павличко нарікала, що українські жінки-автори бояться писати від першої особи. Мені здається, я вловила тенденцію, що набирає обертів: коли раніше письменниці “замовчували себе”, нині з’являється дедалі більше відвертих текстів про власне життя, осмислення його.

— Щодо відвертості, маєте на увазі передусім сексуальність?

— Не тільки. Та й сексуальність — лише один бік феномену тілес-

ності. Елен Сіксу не дарма писала: “Більше, більше тілесності!” Така настанова по-іншому структурує жіноче письмо. Це я намагалася простежити на прикладі творів наших письменниць. А ще необхідно було вдатися до “археології”: перечитати й збагнути, як жіночу тілесність відображено в українській класиці.

— Маєте на увазі антологію “Тіло чи особистість”?

— Так, перечитування хрестоматійних текстів — переосмислення начебто відомого. Жінки-письменниці зовсім по-іншому, ніж чоловіки, бачили себе. Маю на увазі передусім Ольгу Кобилянську. Та часто авторки відображають жінок через “чоловічу” оптику — і це досі триває в нашій літературі. Хоча нагромаджується інша тенденція. До речі, візуальний ряд, який дода-

знавець Ольга Лагутенко, демонструє: графіка випереджала слово, мобільніше освоювала новий простір.

— Вам не здається, що насправді більшість населення дуже далека від цього? Чи не шкідливий для нашого сьогодення, переобтяженого іншими проблемами, наприклад, політичними, похід на усталені цінності, як-от жінка-берегиня... Міфи і стереотипи дуже зручні й вигідні.

— Подумаймо, кому? Маємо осмислювати все те, що відбувається з нами. Традиційна сім’я переживає кризу. У безробіття жіноче обличчя. Якщо перед суспільством не ставити “дзеркала”, то не матимемо шансів на зміни до кращого. Наприклад, зміна ставлення до жінки, гендерний паритет у суспільстві збагачує його економічно. Це вже в мені журналістка говорить! У зв’язку з цим хотіла б, аби чоловіки задумалися, наприклад, про відповідальність за долю тих жінок, яких вони взяли собі за дружин. Про їхню самореалізацію як особистостей.

— Дехто вважає шкідливими оприлюднення феміністичних ідей та принципів гендерної рівності. Мовляв, поки що немає сенсу. Якою Вам бачиться перспектива для тієї ж сільської жінки?

— Вихід такий самий, як і для міської жінки: будувати життя разом із чоловіком, взаєморозуміння, взаємодопомога. Якщо чоловік трудиться заради сім’ї разом із жінкою, якщо поряд із жінкою-матір’ю — чоловік-батько, то це і є перспектива.

— Вам багато вдалося сказати у виданих книжках. Дай Бог, щоб усе й прочитали адекватно.

— У своєму намаганні оприлюднити певні проблеми, аби спонукати задуматися, наприклад, над роллю і реальним статусом нашої жінки, я, звісно, не самотня.

Розмову вела
Ірина ГРАБОВСЬКА

ПРО-ЧИТАННЯ

Євген БАРАН,
м. Івано-Франківськ

Я не читав першого видання цієї книжки, зрештою, це перше моє знайомство з Валерієм Герасимчуком як письменником. Досі він був для мене “членом Спілки письменників України” із письменницького довідника, і людиною, з якою ми випадково сфотографувалися на V з’їзді письменників восени 2006 року. На відміну від Петра Сороки, автора передмови, не знаю ні поетичного, ні драматичного доробку В. Герасимчука, хоча Сорока твердить: “Він написав двадцять п’єс, між якими є геніальні, талановиті й середні, але немає слабких, безпорадних з художнього боку. Не треба боятися сказати про Герасимчука так, як сучасники говорили про великих драматургів минулого, скажімо, Мольєра: він не може написати слабку річ”. Петро Сорока захоплюється автором, особливо тоді, коли працює над вивченням його творчості. Але погоджуюся з ним у тій тезі, що В. Герасимчук “охайний у слові, як сказав би Є. Сверстюк, світлий, прозорий, ясний”. І ще я б додав, беззастережно відданий літературі, часом

«ОББИТИ ПЕЛЮСТКИ» ВАЛЕРІЯ ГЕРАСИМЧУКА

Валерій Герасимчук. Оббиті пелюстки. Думки про літературу (Видання друге, доповнене) / Передмова Петра Сороки. — Тернопіль: “Терно-граф”, 2007. — 128 с.

аж до внутрішнього фанатизму.

“Література...

Якою різною і непередбачливою може бути ця жінка! Сьогодні вона постане перед вами Поезією, завтра закотить вам Драму, потім обізнється Прозою і накинеється на вас Критикою... Але все це буде вона — ваша кохана і єдина Література, ніжна і вередлива, серйозна і трішечки зла... Вона зігріє вам душу, коли тягнутиме холодами, і влаштує сцену, коли захоче зігратись сама; прочитає вам довгу мораль, коли ви проситимете її хоч трохи помовчати, і навпаки — мовчки одвернеться, коли ви чекатимете від неї хоч кілька лагідних слів... Не сердьтесь на неї. Не зліться на неї. Не зрадьте її”. Цей фрагмент нагадав мені відомі слова В. Белінського про театр: “Чи знаєте Ви театр?!”

Міркування В. Герасимчука про літературу свіжі й незатерті, сповнені особистого досвіду і ледь вловимої індивідуальної драматичної

інтонації. Перед цією книжкою я читав “Незачесані думки” Станіслава Єжи Леца, і у цьому ряду Герасимчук має гідний вигляд. А в окремих випадках навіть є деякі перегиби: смислові, інтонаційні. “У часи німоти вистачить слова, а в галасливій — навіть мовчання”; “Поети, які випливають, були всього лиш олівцями”; “Для великих трагедій потрібні не сльози, а кров” (С. Є. Лец). “У літературі, як і в житті: якщо вже не вдається бути святим, то треба бути хоча б чесним”; “До чистого аркуша треба сідати з чистою совістю — це для письменника мусить бути як Новий Завіт”; “Письменник не повинен боятися виписатись — він повинен боятися втратити можливість викласти сповна”; “Щоб писати великі твори, треба вміти писати стисло”; “Письменник повинен терпіти будь-які труднощі, але не повинен терпіти приниження”; “(...) у мистецтві краще бути самотнім із самого початку, ніж залишитися са-

мотнім в кінці”, — це В. Герасимчук. Таких влучних афористичних думок у В. Герасимчука багато, хоч трапляються й суперечливі думки, інколи категоричні в своєму максималізмі, а то й вторинні (наприклад, “...щоб бути цікавим для світу, письменник повинен побачити світ”; “...з поганих людей хороших письменників не буває”; “У цьому безжально-жорсткому світі не чинити зла — це вже робити добро!”; “Історія нічого нас не навчила. Це не вчитель поганий. Це ми — барани...” Є у книжці окремі міркування, “забалакани” автором, гострота й новизна думки тоді втрачаються.

Але не ці мої “зачіпки” найголовніші. Книжка В. Герасимчука “Оббиті пелюстки” продовжує низку літературних щоденникових одкровен. А те, що видання у своєму задумі й стилістиці близьке до щоденникового викладу, — безперечно. І тут В. Герасимчук близький до денникових записок Петра Сороки. Бо В. Базилевський зі своїми

“Імпресіями і медитаціями”, про якого згадує П. Сорока у передмові, інший. Але добре, що такі книжки приходять до читача. Вони розкривають внутрішній світ автора, повноту його життєвого і літературного досвідів.

І що найпарадоксальніше у літературному бутті, можливо, саме ця книжка і стане тією візитівкою, за якою знатимуть Валерія Герасимчука-письменника. І прочитавши її, захочеш пошукати його поетичні й драматичні твори. Колись подібний “жарт” літературна доля зіграла із Жулем Ренаром, автором кількох романів, про які ніхто не пам’ятає, зате знають його як творця “Щоденника”, яким він увійшов в історію французької літератури початку XX століття. Не буду категоричним, бо Валерій Герасимчук — письменник, творчий потенціал якого ще зовсім не вичерпаний і майже не пізнаний. “Якщо митця щось і підтримує, то не той світ, у якому він живе, а той світ, який живе у ньому”. Це також правда, яку знає і відчуває справжній письменник. Валерій Герасимчук є ним. І саме це найголовніше у розмові про його книжку літературних думок.

НЕВІДОМИЙ ТИЧИНА

20 вересня о 17 год. у столичному Будинку вчителя відбудеться літературно-мистецький вечір з нагоди 100-річчя написання Павлом Тичиною першого вірша “Блакить мою душу обвіяла” та 40-річчя від дня смерті видатного українського поета. Наші публікації — жмуток вересневих квітів на могилу незабутнього автора “Арф...” і “Сонячних кларнетів”.

Ніна ГНАТЮК

Коли заходить мова про Павла Тичину, кожен з нас, і молодий, і літній, згадує набір хрестоматійних віршів радянської доби — “Партія веде”, “Чуття єдиної родини”, “На майдані коло церкви”... Але ніхто, майже ніхто не цитує ранньої лірики поета, якою Павло Тичина ввійшов у світову літературу, здобув визнання геніального поета, обезсмертив своє ім'я.

Життєвий і творчий шлях Павла Тичини — триумф і трагедія, яскравий взірєць того, як геніальний дух рятнував слабе тіло і загинув сам, бо випробування славою з одночасним катуванням страхом не кожен може перенести.

Не будемо строгими суддями людини, яка, народившись з князівською поставою, змушена була блазнювати при найвищих вельможах соціалістичної епохи.

Перечитайте блискучу літературознавчу працю Василя Стуса “Феномен доби (Сходження на Голгофу слави)” і ви зрозумієте, що йому, Тичині, судилася доля генія, але генії радянській епосі були не потрібні. І щоб не піти на Соловки, поет одягає на своє високе чоло лавровий вінок державного співця. Той вінок виявився терновим.

Яким же був Павло Тичина, чие земне життя завершилося 16 вересня 1967 року в Києві, на Респіна, 5, де зараз літературно-меморіальний музей автора “Сонячних кларнетів”?

Що любив Павло Тичина? Насамперед музику. Мав прекрасний слух. У його робочому кабінеті стояло фортепіано, він любив бандуру. А ще малював. У квартирі-музеї побачите його роботи. Був надзвичайно добрим. Усе життя піклувався про численних родичів, постійно слав комусь грошові перекази. А коли запрошував до себе на квартиру молодих поетів, обов'язково примушував їх теж брати гроші. На книги і, звичайно, на хліб.

Павла Тичину звикли вважати людиною обережною, поступливою, але це не зовсім так. Він міг бути і суворим, не поступатися принципами.

Коли приймали сумнозвісний закон про зміцнення школи з життям, про право батьків добровільно обирати мову навчання дітей, Павло Тичина зрікся “сану” Голови Верховної Ради України, щоб не примушувати депутатів голосувати за цей закон. Коли побачив, що не переконав Коротченка у шкідливості такого закону, то сказав, що він уже старий, не все розуміє і не зможе за таких обставин головувати під час засідання.

Головою Верховної Ради України став Корнійчук. Закон пройшов, як по маслу.

Про ввічливість і шляхетність Тичини ходять легенди. Він завше поступався дорогою іншій людині, а зустрічні — йому, тому часто в дверях Спілки письменників можна було побачити Тичину, який вмовляв когось пройти першим.

Або така історія. Кожен поет любить писати за певних обставин. Єсенін перед тим, як писати, завше одягав чисту сорочку. Мопсан любив нюхати гнилі яблука, і це давало йому натхнення. Агата Крісті писала свої детективи, сидячи у ванні. Зрозуміло, голісінька. Наш видатний лірик Володи-

мир Сосюра писав за столом, але теж без одягу. Так захоплювався творенням вірша, що забував, у якому він вигляді! Якось заходить у московському готелі до В. Сосюри М. Рильський з кількома поетами, випили. І вирішили розіграти Тичину таким чином. Кажуть Сосюри, який уже перехилив кілька чарчин, що Тичина про нього щось лике сказав. Емоційний Сосюра відразу ж кидається в номер до Тичини з'ясувати стосунки.

Стукає. Павло Григорович відчиняє і мало не непритомніє: перед ним голий-голісінький Сосюра. Але Тичина вдав, що нічого особливого не трапилося, галантно запрошує його в номер, пропонує крісло. Володимир Миколайович механічно сідає. І починається розмова. Довга, ввічлива. Десь на хвилині двадцятій Сосюра випадково опускає очі собі на коліна, потім переводить погляд вище і схоплюється, як від електричного струму. Просить прощення і халат. Тичина подає йому халат і люб'язно відчиняє двері. А червоний від горілки, сорому і злості видатний український поет стрілою летить до Рильського з'ясувати стосунки.

Тичина любив самотність. У студентські роки жив на різних квартирах. Обридли йому компанії, тож вирішив знайти затишну кімнату. І ось тоді доля привела його на Кузнечну. Тут він і зупинився восени 1916. Двоповерховий будиночок належав вдові Катерині Кузьмівні Папарук. Молодий поет для вдови і її доньки Ліди став за сина і за брата. Будиночок цей пережив громадянську і Велику Вітчизняну, а ось у період, коли Київрадою керував улюбленець Брежнєва Згурський, не зміг вистояти. Знесли і побудувати на його місці гаражі.

До кінця життя Тичина вже не розлучиться з цією сім'єю. Хоч Лідія Папарук офіційно стала Лідією Тичиною аж у п'ятдесят першому. “Обнімаю кріпко, цілую і в уста, і в ушко, і в носик”, — таким ніжним був Тичина в листах, які надсилав дружині з різних кінців світу.

Він дуже любив дітей. Але в їхній шестикімнатній квартирі дитячий сміх не лунав.

Павло Тичина хотів прожити життя як Сковорода, як Шевченко — неодруженим і бездітним. Жінка — це найвища насолода, але й гріх. Не перед Богом, а перед творчістю. Геній хотів віддати всі сили творчості, не витрачати часу і душі на зайві клопоти, потрясіння, хвороби дітей. Тичина знав ціну своєму обдарованню, відчував, що геній народжується раз у століття, і тому не хотів розпорошувати сили, як багато хто з його високоталановитих колег.

Тут варто сказати й про те, що діти геніїв дуже рідко бувають високоталановитими. На дітях природа, як кажуть, відпочиває. А раптом вони народяться такими, що стануть докором сумлінню батьків?

Лідія Петрівна прийняла на свої тендітні плечі тягар життя з ним, відмовилася від щастя материнства, вичитувала коректуру його книг, деяким збіркам навіть давала назви. Вона була матір'ю багатьох його ідей, задумів, образів. Вона ж і передала державі квартиру під музей. Була єдиною жінкою для нього протягом останніх трьох десятиліть.

Мадонни, Ундіни, Гудруни,
Ізольди мої Злотокоші,

любив я вас тисячу тисяч,
а жінки не знаю ще й досі.

Стрічав я вас тисячу тисяч,
і все ж не знаходив по спаву.
В еротику кличуть поети,
а я її знаю й не знаю.

Дата під цим віршем — Харків, 1923 р.

Лідія Папарук не змогла без Тичини, сіла в поїзд і сама приїхала до нього в Харків. Там вони і стали близькими. Але вийшла заміж вона за Тичину аж через сімнадцять років. Зустрічалися то в Криму, то на Кавказі, то в Києві, то в Харкові. Вона не відступала, хоч Тичина вмів закохуватися і його теж любили.

Імена кількох жінок, яких кохав Тичина, відомі нам. Палкою любов'ю юності була Поля Коновал. Це була драма поетової душі. Поліна зрадила Павлові, його ідеалам. Фраза “Поля зрадила” переслідувала поета до кінця життя.

Була в Поліни сестра Нюся, яку він називав Інною. Це їй, Інні Коновал, присвячено рядки “О, панно Інно”. Дослідник творчості П. Тичини Станіслав Тельнюк переконаний — поет ніжно любив Інну. Він узагалі любив закохуватися в сестер. Сестри Коновал, сестри Котови, сестри Пилинські.

А ще була Оксана Петрусенко, співачка світового рівня.

Співала ж дзвінко, дуго,
незрівнянно!

А голос був — із чистого срібла!
Ой рано, рано, дуже рано,
Оксано, ти від нас пішла!

Коли померла Оксана Петрусенко, він цілий день сидів, обхопивши голову руками, і плакав...

Павло Тичина по-синівському любив односельців. На гонорар, отриманий від “Сонячних кларнетів”, купив для хліборобів рідного села трієр. А на гонорар за друге видання збірки “Плуг” придбав для Писок бібліотеку.

Трієр згодом загубився в сусідньому селі, а книги з бібліотеки пісиківчани розтягли на куриво.

Не любив горілки. Не терпів цигарок. Міг випити лише невеличкий келишок лікеру.

“Я ніколи не покохаю жінку, котрій бракує слуху”, — це рядки зі збірки “Замість сонетів і октав”. Лідія Петрівна мала гарний голос. Вони любили співати вдвох.

Тичина видрукував кілька десятків збірок. Вийшло академічне видання в 12 томах — 15 грубесних книг. А чистими, народженими з натхнення, з музики, з глибин душі залишилося всього чотири — “Сонячні кларнети”, “Плуг”, “Замість сонетів і октав”, “Вітер з України”. Двічі Павла Тичину висували на Нобелівську премію, але він відмовлявся брати участь у конкурсі.

Про творчість Тичини видрукувано сотні книг, досліджень. Та зпоміж усіх мене вражає глибиною, тонкістю розуміння кожного образу дослідження Василя Стуса “Феномен доби”. Саме ця праця і стала звинуваченням під час розгляду його справи в суді на початку осені 1972 року.

Доктор філології Арсен Каспрук назвав її “антирадянською писаниною”. І Стуса відправили у спецтабори.

Про Павла Тичину можна розповідати багато. Але схід і захід сонця в його творчості потрясають. Читайте Тичину. І відчуєте — щось у душі заворушиться...

“Стоїть сторожтерзаний Київ і
двістірозіп'ятий я”.

П. Тичина

Павло Тичина —
одна з останніх світлин поета

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Національний університет
“Києво-Могилянська академія”

Він помер двічі... А може, і тричі...

...Помер, коли піднявся на поетичні емпірей, на космічний Олімп, із якого сипав так, як ніхто до нього. Це був голос уселенської сили, в його музиці можна було вловити ноти з партитури самого Бога. Як зазначає в книзі “Простір літератури” Моріс Бланшо: “Смерть сама по собі від початку пов'язана з таким тяжким для з'ясування порухом, як мистецький досвід”. Як це пасує до нього!

Таких людей в історії нашої цивілізації одиниці. Та він і не був людиною. Але ні, навіть і Надлюдиною його назвати важко. Він наблизився до дев'ятих врат, став там, де заборонено ставати живим. Його творчість — це екзистенційна смерть, правда, до якогось моменту. Він — Одисей XX століття, який навважився спуститися в пекло... Він Орфей... Його поезію можна порівняти з поетичними обертонами Рільке, Малларме, Гельдерліна... Але ніхто не дорівнюватиме його голосу. Всі різні, але він — ніжний титан, який не виступив проти світу, але збунтував проти себе. Він — Кронос, який підкорив час і пожер свій народжений на небесах талант.

МИТТЄВОСТІ СМЕРТІ

Поети мають дивовижну здатність підкорювати час. Але він утримував цілий Всесвіт у своїх руках. Деформував узвичаєне сприйняття світу, шокував своєю силою звучання. Найпершим, хто розгледів його талант, був Михайло Коцюбинський, який на одному з літературних вечорів у Чернігові мовив: “Серед нас справжній поет!”

Але цей великий поет за кілька десятиліть помре вдруге... І це бу-

ПОМЕРТИ

де регресивна смерть, коли він уб'є в собі те, що дається лише раз на життя, що дається раз на століття...

...Та була ще третя смерть, якій не зрівнятися з цими двома... Вона найнікчемніша з усіх, бо лише крапка в безкінечному плині енергій, що вирували в душі, що стрясали світ поета, що вулканічно лавою виходили на поверхню. 16 вересня 1967 року — третя смерть. Вона назавжди забрала його... Що ж, власне, забрала? Жалюгідне, немічне, покалічене сухотами партії тіло, нагороджене орденами й привілеями? Тіло, яке зреклося свого дару? Свідомість, яка боляся вибухнути на всю галактику? Можливо, в цьому винен страх зруйнувати, адже сила деструкції — зворотний бік медалі того, що мав він...

Павло Тичина.

Найбільший убивця всіх часів і народів. Гладіатор, який вийшов на арену і міг, я певен, здолати систему, бо в одній руці тримав Час, а в іншій — Серце. Серце Тичини — найдивовижніша річ. Воно було надзвичайно чутливим до світу, через нього проходили невидимі енергії, але саме через нього доводилося й чи не найбільше страждати.

“Смерть Тичини — духовна — возведення. Смерть Маяковського — фізична. Хто ж єси, Тичино?” — запитував Стус. І відповідав: “Геніальний поет і геніальний блазень”.

А Володимир Моренець у статті “Без Тичини” написав: “...автори уникають сходити на цей Монблан тому, що з його вершин еволюційна крива українського модернізму постане зовсім не такою, якою вона промальовується в горизонті “середніх величин”.

РОЗДВОЄННЯ ЯНУСА

Дивна річ: поряд із величезним талантом, силу якого можна порівняти з талантом Сальвадора Далі, був і величезний сюрреалістичний страх. Тичина — це вишуканий естетизм, вроджена інтелігентність, які, безперечно, допомагали, а шляхетність духу давала можливість чути те, чого не чують інші. Його зір не спинався на другорядному, а бачив світло і музику, космос у всій повноті. І з цього народжувалася симфонія слова — перетинання звуків, голосів і нот, акордів. Тільки ноти ці він не придумував, а підглядав там, куди не проникнути звичайною оку. Не знаю, чи це пекло, в яке спустився Одисей, чи рай, до якого настільки близьким був Данте...

Тичину любили, шанували, плекали. А потім — нагороджували. Тичина — це рідкісна екзотична квітка... квітка папороті, що квітне раз на тисячу років. Не знаю, кого в українській літературі до Тичини і

Павло Тичина з дружиною Лідією Петрівною. 19 січня 1941 р.

ЗА ЖИТТЯ, АБО МУЗИЧНА РІКА ПОЕТА

після нього можна порівняти з Тичиною. Стуса? Ні, це інше... Пачовського, Карманського? Що ви! Це молоді дзвіночки, які хоч і мали здатність чути музику сфер (нагадаю про тісний зв'язок Карманського з музикою, адже він 1900 року вирушає до Рима і вступає до ватиканської “Колегії Рутенської”. Ну чим не молодий Тичина!?). Проте це не Тичина. Йому не було й до сі немає рівних. Його голос — це величезна рідкість.

Але гармонійну мелодію великих дисонансів, створену *кларнетом*, змінила пігмейська *пофарбована дудка*. До цього великого космічного тіла з часом уже презирливо ставилися нові титани, які приходили на зміну. Вони бачили *забронзовілість*, за якою колись був океан. Стус у “Феномені доби” написав про Тичину, що його всенародна слава, слава не генія, а пігмея, “генія, змушеного бути пігмеем при дворі Кривавого короля. Тичина живіший од живих і мертвіший од мертвих”, хоча й визнавав, що йому судилася доля генія.

Цікаво: а те, що дається з *верхів* і *ів*, також умирає, коли людина вбиває себе? Вбиває не фізично, а метафізично?

Чому титан раптом іде стежкою пігмеїв? Невже найбільша антилюдяна система може зламати найбільшу у світі Людину (Тичина і ще двоє *обраних* (Бахан і Корнійчук) мали *священну імперську грамоту*, що давала доступ до труни батька всіх народів під час уселюдського треносу 5 березня 1953 року!)?

Як страшно!... Людське серце до краю обідніло...
Або ж:
Аероплани і усе довершенство Техніки — до чого це, коли люди один одному в вічі не дивляться?

“Антистрофа”

Не хочу обожествляти поета, але Тичина в поезії був Творцем. Його творчість свідчить про силу, сховану в ньому, здатну створити власний космос і наповнити його атмосферою вищих сенсів, літосферою страждань і болю, гідро-сферою жаги й несамопитої любові. Тичина, здається, абсолютно не визнавав жодних обмежень у поезії, він був настільки потужним, що його твори — це ані фрагменти буття, ані еклєги, які вражають своєю величчю. Тичина зупинявся у своєму творінні там, де зупинився б сам Бог. Вірші Тичини — це майстерність світового рівня, в кожному відчувається пуант, енергія, шквал чи спад. Емоційна шкала в Тичини настільки високовольтна, що його поезію можна або любити, або ненавидіти. Справжнє к’єркегорівське протиставлення.

Та що ж відбулося потім? Що сталося з духом непереможних Божественних рапсодій? Куди зникла рапіра вселенського стилю? Тичина дематеріалізувався, став іншим — закритішим, самотнішим. Раніше його не могли забнути друзі, бо до кінця генія нікому не зрозуміти. Тепер Тичину не розумів сам Бог.

Тичина, перший радянський поет, перекував творчість на щось невимовно страшне! Він писав, але поезія сама перетікала у форми абсурдистського письма, яке потрібно було розшифровувати. Але й розшифрувати ніхто не міг. За його повторами, примітивними образами, звуковими кластерами стояв *інший* Тичина, який у цьому гугнявому повторенні гасел іще якийсь час був генієм, але цього вже не бачили. І тоді він стає *класиком у культурі*. Страшно бути визнаним усіма. Тоді ти не можеш бути

Учасники Тичинівських читань біля хати-музею поета в с. Пісках на Чернігівщині

новим, немає чарівної загадковості. Першість Тичини 40-х — культивована. Партія робила все для ідеологізації.

Поступово залишилися самі гасла... А замість віри — “так треба!” Замість сонетів і октав — декламації, біль...

“LAZARE, VENI FORAS”

У своєму матеріалі про Павла Тичину В. Моренець узяв за епіграф слова свого батька: “Ти ще повернешся до Тичини!” Істинна правда: Тичину сповна можна було розгледіти лише після того, як імперія впала. Погляд на твір звільнявся від ідеологічних нашарувань, набуваючи рис естетизму. Але Тичина — це не тільки естетика поезії (скільки там дисонансів!), хоча, безперечно, цей елегантний український Ален Делон мав усі задатки прерафаелітів та парнасців.

А скільки дівчат мріяли про такого цнотливого нареченого! Але треба було не мріяти, а працювати, як, приміром, “залізна кнопка”, як її називали, тодішньої Спілки письменників Лідія Папарук, жінка сильна, мужня, але, мабуть, саме така жінка мала бути поряд із Тичиною... тоді. Тичина, проте, як людина неперевершеної скромності, довго боявся казати кому-небудь про цю жінку... соромлячись. Друзі ж, хоч і не мали Божого провидіння й не відчували космічних акордів, проте добре розуміли дивацтва Павла Григоровича, який ховав свого янгола-термінатора у ванній від друзів, які про цей секрет давно все знали...

Але це кохання — історія пізня. Був іще один ліричний епізод, трагічний, важкий. Епізод із юним коханням Павла Тичини, яке загинуло... З чарівною Наталкою... Саме це юнацьке кохання лягло в основу фільму “Кличу тебе”, в якому пісню “Я кличу тебе” виконала Ніна Матвієнко.

Павло Тичина — народний комісар освіти. 1940-ві рр.

Павло Загребельний згадує такий епізод розмови про цю дівчину з Дмитром Косариком, який багато років присвятив життю Павла Тичини: “Еге, стривайте! Тепер пригадую. Точно, точно... В тридцять шостому... Отак, як оце перед вами, сидів я в Павла Григоровича, і зайшла мова про перше кохання, я й похвалився, що давно-давно була в мене дівчина. Вісімнадцять чи дев’ятнадцять років, та й я тоді теж лиш трохи старший... А Павло Григорович:

— А звали ж, звали як?

— Наталя, — кажу.

— Наталя? Та невже ж?

— Наталя, а що?

Він отак схопився, пробіг по кімнаті туди й сюди, руки сплів:

— Таки ж Наталя?

— Наталя.

Він знов — туди й сюди по кімнаті, і так схвилювано, як тільки він умів:

— Гм, Наталя... Наталя!

У 1964-му поет, мовби перекидаючи болючий місток спогадів у ті незмірно далекі літа, кладе на папір сумні рядки:

І наче десь мила іде,

озивається

(і знов я заплющую очі свої...),

і шелест від плаття

все більш наближається,

і усміх коханої, й погляд її...

Слово “кохана” він адресував лише Наталці. І яка ж сила почуття, яка пам’ять серця!

Він згадав про неї за два роки до своєї смерті, написавши (теж недрукований) вірш “Я кличу тебе”:

Той сад, і ніч, і зорі —

де вони тепер?

Згадай, як весна цвіла,

зі мною ти рада йшла —

а в серці — мов крик...

А серце розривалось,

бідне, прощалося,

тобою навк. (...)

Збірка “В серці у моїм”

Умираючи, вже втрачаючи свідомість, Поет намагався здійснити руки, диригував невидимим хором і нечутним оркестром, у якому він вловлював мелодію ніжності, яку вів кларнет.

Після цієї смерті в Тичини з’явилося третє око. Містика, збіг... Може, й так, а може, й ні. Тичина, молодий, неоперений, ніжний український Орфей, який так само ніжно кохав, раптом віддав свою Еврідіку в лапи Смерті. Віддав найдорожче, що мав. Чому так сталося з Орфеем? Невже

це та ціна, якою він розплатився за талант чути Бога? Ніколи вже не дізнаємося, в жодних листах і спогадах про те не напишуть, бо це відчував лише сам поет...

Пригадую картину М. Жука, де Тичина — чорний янгол, який грає на музичному інструменті. Чому саме Тичина — чорний янгол? Чи помилився художник, який запросив такого ніжно-білого Тичину позувати для цього образу? Тичина ж ані іскри від того пекельного й демонічного не мав? А якщо мав? Якщо художник побачив у Тичині те, чого не бачимо ми, для яких Павло Тичина був найбільшим радянським поетом, а тепер — найбільшим українським? А може, в ньому також була схована та демонічна сутність, яка зламала б усі кордони, перетворила світ, переписала історію, але якої дуже боявся Тичина?! Демон Тичини... Ми про це ніколи не думаємо, адже для нас ця людина — апріорі чиста і світла, людина музики, людина фарби. Але ходіння над прірвою і репродукція космічних вібрацій — справа занадто небезпечна для людини, яка не має договору з Мефістофелем...

Я був — не Я. Лиш мрія, сон.

Навколо — дзвонні згуки,

І пільми творчої хітон,

І благовісні руки.

Прокинувся я — і я вже Ти:

Над мною, під мною

Горять світи, біжать світи

Музичною рікою.

“Не Зевс, не Пан...”

ПЕРЕЛИВАННЯ ВСЕСВІТУ У ЗВУКИ

Ф. Сологуб писав, що “Тичина пише за європейською модою”.

Павло Тичина настроює свій рояль.

Кінець 30-х рр.

Василь Барка ставив талант Тичини в один ряд із Блоком, Скрябіним, Чурльонісом. Цитую автора “Океану”: “Тичина — останній із поетів..., який беріг образ неба, давньої пісні та землі... Вселенськість лірики Тичини символізує космічність думання. Це містерія спорідненості душі з праосновою природою... — серед апокаліптичних обставин святкового замилювання”. Твори Тичини — це джерела, в яких коріниться світогляд неподільного сприйняття світу. *Синестезія світовідчуття*. Тичина — людина-оркестр, який вибухнув, і у вибухові почав згасати. А може, це покарання за те, що відкрив таїну світу? Тоді Тичина — Прометей, який приніс... Часто літературознавці пишуть, що Тичина вибухнув першою збіркою “Сонячні кларнети”. Зеров писав, що в “Сонячних кларнетах” Тичина відкрив усі свої козири”. А Сергій Єфремов написав про першу збірку на початку 1919 р.: “Цей молодий мрійник з оберненим у

глиб поглядом у першій своїй книзі виступає таким дозрілим, таким глибоко оригінальним, що не могло бути й сумніву, що ось перед нами нова в його історії сторінка записується, свіжа, захоплива й глибока... Поет, мабуть, світового масштабу, Тичина формою глибоко національний, бо зумів у своїй творчості використати все багате попередніх поколінь надбання”.

Так, жодна інша збірка поета не дорівнювала першій. Зазвичай усе відбувається навпаки. Тичина далі ніби притлумлював свій голос, ніби боявся себе в поезії. Поезія Тичини — чи не найкраще аранжування українського фольклору. Ніхто більше не увійшов так у річище народної стихійної української поезії. Тичина вів внутрішній діалог зі Скородою. Триєдність Скороди, його вчення про мікро-, макросвіт та Біблію в Тичині перетворилося на вчення про універсальність кожного звука, про здатність почути Всесвіт через одну ноту. Саме В. Моренець аналізує творчість Тичини, вперше залучаючи до свого аналізу ідеї Карла Поппера та його теорію трьох світів: світу хімії, фізики, біології; станів свідомості, почуття; світу людського розуму.

Вірю оморфно

“Я стою на кручі...”

Стою. Молюсь.

Так тихо-тихо скрізь, —

Мов перед образом Мадонни.

Лиш від оселі плывуть тужні,

обнявшись,

Дзвони...

На той час критики не мали теоретичного підґрунтя для пояснення синестезії. У XX столітті з синестезією попрацювали навіть фізики. У праці “Античная музыкальная эстетика” О. Ф. Лосев звернув увагу на погляди Секста Емпірика, який “метафорино” наділяє звуки такими якостями як “гострота”, “тяжкість”. Лосев уперше використовує термін “синестезія”, аналізуючи особливості мови Арістотеля й попереджаючи, що Арістотель має передусім міжчуттєві перенесення “за допомогою мовних образів”, а не безпосередньо в сенсорній площині. Російський дослідник Б. Галеев зауважує: “Синестезія — це *міжчуттєва асоціація*, багаторівнева, системна; це вияв метафоричного мислення (яке, відомо, базується на механізмі асоціації). Метафори генетично засновано на *асоціаціях за подібністю*, в синестезії цей зв’язок формується “на подібності” різномодальних явищ — “зміщенні відчуттів”, “міжчуттєвому перенесенні”. Подібність може бути або змістова (значення, емоційна дія), або формотворча. Синестезія — це здатність “бачити” пластичну мелодію, колорит тональності і, навпаки, “чути” звучання кольорів. Синестезія — загальна властивість людської психіки, адже кожний із нас розуміє синестетичні метафори в поетичній і звичайній мові (“яскравий звук”, “матовий тембр”). Синестетичність — це сутнісна ознака художнього мислення щодо всіх видів мистецтва...” І все це переплітається в поетичному світовідчутті Павла Тичини!

Але під силою цербера Компартії вимирає навіть і синестезія...

Попри все, поезія Тичини — це не зовсім поезія, це візія, відкриття, високовольний дріт. Тим, що він створив, пишлася б будь-яка світова культура. У поезії Тичина відчинив двері для поглинання з силою цунами, тайфуну хвиль світової літератури. Тільки шкода, що так ніколи ми й не дізнаємося, ким був Тичина і хто керував зигзагами його долі...

НАЙКРАЩІ КНИГИ XIV ФОРУМУ ВИДАВЦІВ

ПЕРЕМОЖЦІ

Історія Львова: У 3-х т. — Львів: Центр Європи, 2006—2007. — За багатоаспектність та нову візію полікультурності Львова від давнини до сучасності.

Голодомор 1932—1933 рр. в Україні: Документи і матеріали. — Київ: Видавничий Дім “Києво-Могилянська Академія”, 2007. — За всебічне документальне висвітлення трагедії українського Голокосту.

Іван Вакарчук. Квантова механіка: Підручник. — Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2007. — За оригінальний виклад ідей, принципів та застосувань однієї з найфундаментальніших фізичних теорій.

Ярослав Дашкевич. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. — Львів: Літературна агенція “Піраміда”, 2007. — За створення унікальної галереї світочів української культури у візії патріарха історичної науки.

Євген Нахлік. Пантелеймон Куліш: особистість, письменник, мислитель: У 2-х т. — Київ: Український письменник, 2007. — За ґрунтовне академічне осмислення життєтворчості класика української культури.

Митрополит Андрей Шептицький. Пастирські послання 1899—1914 рр. — Т. 1. — Львів: Видавничий відділ “Артос” Фондації “Андрей”, 2007. — За фундаментальне зібрання духовної спадщини Митрополита Андрея.

Леопольд Левицький. Альбом. — Київ: Родовід, 2007. — За най-

16 вересня у Львові завершив свою роботу XIV Форум видавців, який, крім підтвердження раніш здобутої популярності, ще й, очевидно, стане головною знаковою подією нинішнього Року книги.

Програма розвитку дитячого читання “Книгоманія” і десант політиків на чолі з Президентом, проблеми книгорозповсюдження — від системи книжкових супермаркетів до маленьких крамничок, вивчення читацького попиту видавцями і “голосування гривнею” за найкращу книгу від покупців, воістину триумфальні зустрічі з читачами популярних письменників Марії Матіос, Оксани Забужко, Юрія Андруховича, Ірен Роздобудько тощо і вагоме слово почесних гостей Форуму — письменника, головного редактора російської редакції радіо “Свобода” Петра Вайля та экс-директора Франкфуртського Міжнародного книжкового ярмарку Петера Вайдгааса, який вважає, що львівський Форум слід прийняти у Міжнародну Спільку книжкових виставок-ярмарків, куди входять 24 світових ярмарки. 597 експонентів, тисячі відвідувачів, сотні видавців, десятки авторів, зіркові імена і над усіма — знакове ім’я президента Форуму видавців Олександри Коваль, яка все це замислила, організувала, здійснила.

Переможців конкурсу було оголошено на урочистому відкритті XIV Форуму видавців 13 вересня 2007 р. у Львівському національному академічному театрі опери та балету імені Соломії Крушельницької. Вони отримали шкіряні грамоти та символічні відзнаки (традиційні равлики).

повнішу репрезентацію мистецького доробку ключової фігури модерної української графіки.

Мішель Монтень. Проби: Кн. 1—3 / Переклад з франц. Анатолія Перепаді. — Київ: Дух і Літера, 2005—2007. — За відкриття українському читачеві філософських глибин світової есеїстики.

Роман Петрук. Альбом. — Київ: Родовід, 2007. — За пластичність та високу візуальну культуру.

Іоанн Георг Пінзель. Скульптура. Перетворення. — Київ: Грані-Т, 2007. — За розкіш і пристрасність у поцінуванні української барокової скульптури.

Галина Пагутяк. Слуга з Добромиля: Роман. — Київ: Дуліби, 2006. — За інтелектуально вишуканий взірць сучасної химерної прози.

Серія “Розстріляне Відродження” видавництва “Смолоскип” (Київ). — За повернення із забуття лі-

тературного доробку класиків українського письменства першої половини XX сторіччя.

Ірен Роздобудько. Про Блеза Паскаля, Вольфі Моцарта, Ганса Андерсена, Катрусь Білокур, Чарлі Чапліна. — Київ: Грані-Т, 2007. — За популяризацію серед найменших читачів життя видатних людей.

СІМ СПЕЦІАЛЬНИХ ВІДЗНАК ЖУРІ

Серія “Висока поліція” видавництва “Факт” (Київ). — За колекцію найновіших здобутків сучасної української гуманітарної думки.

Серія путівників містами України видавництва “Балтія-Друк” (Київ). — За прокладання книжкових шляхів туристичною Україною.

Микола Льницький, Василь Будний. Порівняльне літерознавство: У 2-х ч. — Львів: Львівський національний університет

імені Івана Франка, 2007. — За перший в Україні підручник із літературної компаративістики.

Ярослав Тарас. Українська сакральна дерев’яна архітектура: Словник-довідник. — Львів: Інститут народознавства НАН України, 2006. — За енциклопедичне осягнення національних традицій українського храмовбудування.

“Бу-Ба-Бу”: Вибрані твори / Авторський проект Василя Габора. — Львів: Літературна агенція “Піраміда”, 2007. — За цілісне й різнобічне охоплення феномену бубабізму.

Оксана Сенатович. Пані Будьласка та вуйко Пампулько. — Київ: Сіма видає, 2007. — За теплу та елегантну школу дитячої чечності.

Кристина Нестлінгер. Конрад, або Дитина з бляшанки. — Вінниця: Теза, 2007. — За удоступнення українським малютам сучасної зарубіжної літератури для дітей.

СПЕЦІАЛЬНІ ВІДЗНАКИ ДИТЯЧОГО ЖУРІ

Маркус Вюрмлі, Уте Фрізен. Країни світу: Дитяча енциклопедія. — Харків: Книжковий клуб сімейного дозвілля, 2006.

Люк Бессон. Артур і мініпуті. — Київ: Махаон-Україна, 2007.

Найцікавіше про Україну: Ілюстроване енциклопедичне видання. — Харків: Торнадо, 2007.

Клавдія Моргунова. Забавні са-моробки з мушель для дітей та дорослих. — Донецьк: Видавництво СКІФ, 2007.

ДОДАТКОВА ВІДЗНАКА

за серію навчальних видань для малят “Чарівний шнурок”. — Харків: Торнадо, 2007.

ПРЕЗИДЕНТ ФОРУМУ ВИДАВЦІВ ОЛЕКСАНДРА КОВАЛЬ ВСТАНОВИЛА ЧОТИРИ ПЕРСОНАЛЬНІ ВІДЗНАКИ

Львівська галерея мистецтв: Мистецький альбом. — Львів: Гердан Графіка, 2006.

Ірина Котлобулатова. Львів на фотографії. 1860—2006. — Львів: Центр Європи, 2006.

Всеволод Нестайко. Найновіші пригоди Колька Колючки та Косі Вуханя. — Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2007.

Салман Рушді. Опівнічні діти / Переклад з англ. Наталі Трохим. — Київ: Юніверс, 2007.

Енциклопедія Львова. — Т. 1. — Львів: Літопис, 2007.

Кор. “СП”

Ніна ГНАТЮК

У начерку автобіографії “Двоє слів читачеві” Василь Стус писав: “Перші уроки поезії — мамині. Знала багато пісень і вміла дуже інтимно їх співати. Найбільший слід на душі — од маминої коліскової “Ой, люлі-люлі, моя дитино”. Шевченко над коліскою — це не забувається”.

А далі така думка: “Поет повинен бути людиною. Такою, що повна любові, долає природне почуття зненависті, звільнюється од неї, як од скверни. Поет — це людина... А людина — це, насамперед, добродій”.

Саме про це говорили на відкритті Всеукраїнської наради молодих літераторів у Національній спілці письменників України. Поет — голос народу, виразник дум і почуттів багатьох мільйонів сучасників. Йому болять проблеми мови й культури, він — спадкоємець тих найкращих рис митців минулого, які жили і творили в ім’я розквіту українського художнього слова. А сотні українських письменників, відстоюючи правду і честь, право жити в незалежній національній державі, закатовані тоталітарним режимом на Соловках і в Мордовії, загинули в роки Другої світової війни.

Юнаки та дівчата з різних міст і сіл України впродовж кількох днів в Ірпінському будинку творчості читали власні вірші й прозу, обговорювали творчі доробок одне одного, прислухалися до слушних порад старших колег по перу. А керували творчими секціями лауреати Шевченківської премії Леонід Талалай, Василь Герасим’юк, секретар НСПУ по роботі з молодими, поетеса Анна Багряна, відомі письменники Василь Портяк, Ігор Павлюк, Іван Андрусак, Анатолій Гай. Були вечори поезії біля багаття, зустрічі з відомими столичними поетами.

І, звичайно, творчі суперечки, роздуми відомих майстрів слова. Добрі настанови під час секційних занять були не лише про той чи інший художній образ, вдалу знахідку чи похибку молодого автора, а насамперед про необхідність глибоко знати мову, вміло використовувати величезний словниковий запас, що дістався нам у спадок від попередніх поколінь. Тут варто нагадати слова Пантелеймона Куліша: “Своєї мови рідної і свого рідного звичаю держіться. Тоді з вас будуть люди як слід, тоді з вас буде громада шановна і вже на таку громаду ніхто своєї лапи не положить”.

Серед учасників наради — студенти, вчителі, журналісти, аспіранти, робітники з більшості областей України, Криму та Києва. Нас зацікавило, яке місце в житті кожного з цих молодих людей займає українська мова,

ТАЛАНТ БУТИ СОБОЮ

Фото Олександра Литвиненка

чи спілкуються нею в молодіжному середовищі, як ставляться юнаки і дівчата до намагання ПР домогтися надання російській мові статусу державної.

Прислухаймося до думки молоді: **Надія ГОРДЕНКО, м. Одеса, працює в “Одесаобленерго”:**

— Спілкуюся українською з дитинства. Вважаю саме цю мову рідною і найкращою в світі. Я проти надання статусу державної російській мові. В Одесі перестали ставитися до української вороже, навпаки — намагаються переходити на українську і навіть пишуться (на жаль, не всі), що можуть відповісти українською. Якщо російській мові нададуть статус державної, українська зовсім перестане звучати в місті. Вона просто загине.

Оксана ПУХОНЬСЬКА, студентка другого курсу Національного університету “Острозька академія”:

— Українська мова — це те, що “від коліски — до калени при горбі” буде виявом думок, почуттів, совісті. Спілкуюся нею завжди і всюди. А щодо державного статусу російської мови, то хіба можна мати дві рідні матері, дві батьківщини?

Юхим ДИШКАНТ, другокурсник Національного університету “Острозька академія”: — Українська мова — чи не єдиний засіб

збереження національної самобутності. Спілкуюся у молодіжному середовищі лише українською. А щодо ініціативи регіоналістів зробити поправки до Конституції й домогтися державності російської мови, то це спосіб повернення до імперських порядків.

Юлія ГЛАДИР, студентка п’ятого курсу Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка:

— Українська мова займає в моєму житті чільне місце. Насамперед це рідна мова. А потім — ще й предмет вивчення як для майбутнього вчителя української.

З однолітками прагну розмовляти лише українською, звичайно, не завжди виникає розуміння.

А до згаданої ініціативи ПР ставлюся негативно. Наша рідна мова переживає і так згубний наслідок русифікації. А що ж тоді залишиться від неї, коли поряд стане чужа для нашого народу мова? Це буде остаточна поразка нашої державності.

Наталія ФЕДЬКО, м. Дніпропетровськ, студентка четвертого курсу університету:

— Українська мова — невід’ємна частина мого життя. З дитинства мені прищеплювали любов і повагу до неї. І вірші пишу українською ще з 14 років.

Спілкуюся теж рідною мовою. На росій-

ську переходжу лише тоді, коли бачу, що співрозмовник мене зовсім не розуміє.

Упевнена, що державна мова в Україні має бути одна, адже без мови немає держави. Ніхто не забороняє національним меншинам поважати свої мову й культуру, підтримувати їх. Але якщо вони живуть в Україні, то мають вивчати і знати українську мову, користуватися нею. Це природно.

Галина БАБАК, студентка третього курсу Харківського національного університету ім. В. Каразіна:

— У моєму житті українська мова має важливе значення, але я проти примусу як нав’язування мови. Це повинно бути природною потребою людини, яка усвідомлює свою належність до певної нації, родового коріння.

Так склалося, що я спілкуюся в університеті та в колі творчої молоді українською, а в родині та з друзями — російською. Вважаю, що українська мова має набрати сили й стати основною мовою спілкування в усіх галузях суспільства, тому російська не повинна стати другою державною в Україні.

Сергій ГОРБАТЕНКО, аспірант Слов’янського державного педагогічного університету (м. Артемівськ Донецької обл.):

— Мова визначає буття будь-якої нації. Немає мови — немає мене.

Арсен ІЙ, студент Львівського поліграфічного технікуму:

— Українська — моя улюблена мова. Не тільки тому, що рідна, не тільки тому, що найкраща, не тільки тому, що пишу нею. А ще тому, що я її дуже люблю!

Спілкуюся лише українською. А до державності російської в Україні ставлюся скептично.

Студентка зі Львова Ольга Якуба, старшокласниця з Волині Тетяна Бондар, майбутній педагог з Чернігова Анна Клоновець, студент університету “Україна” з Обухова Геннадій Горовий, студентка Черкаського Національного університету ім. Б. Хмельницького Ірина Зеленько та інші опитані також зазначили, що вони проти другої державної.

Пригадалися рядки з вірша Олени Теліги “Сучасникам”: “О краю мій, моїх ясных привітів не діставав від мене жодний ворог”. Сьогодні, коли вирішується не лише доля української мови, а й української державності, не можемо бути осторонь животрепетних проблем політики, культури, моралі.

Ми — українці, тому маємо боронити від манкуртів, зайд, перевертнів свою землю, мову, душу, долю. Особливо ж тоді, коли Бог послав тобі талант жити Словом і у Слові. Талант бути собою.

НЕ ВІРТЕ ОЧАМ...

Об’єкти, які нас оточують, легко деформуються. Про це найкраще знають художники, бо, дослідивши класику ліній золотого перетину, мають радість після академічної виучки волевиявляти свою творчу натуру у грі зі світлом і тінню, яка дозволяє більшою чи меншою мірою переінакшувати доволішню реальність на полотні. Крайнощі теж впадають в око і запам’ятовуються, але, трапляється, і викликають відразу в публіці, якщо вона вихована на певних естетичних ідеалах. А якщо не?... Або — певною мірою? А тут ще й майстер здібний і не так уже й зловживає вашою підвищеною чутливістю до гармонії. Він трохи грається, перебиваючи свою відверту колористику подекуди зваженістю тонів, а грубу фактуру письма — несподівано пластичною каліграфією, щоб окреслити постать чи деталь одягу. А далі можна вульгаризувати аж до невгадуваного чи в обличчі (Не-Венери), чи в інших анатомічних особливостях. Це й справді спершу інтригує, бо ви все-таки запам’ятали привабу химерної блакитної фалди, ніби втечу оксамиту загадкової сукні, яка натякає на красу тієї Без-Лиця і на рвину й небезталанну натуру майстра. Та з відчуттям, що доторкнулося струменючого шовку тієї миті, здогадуєтеся нараз, що те романтичне шмаття асоціацій чомусь однозначно виводить на імена Да-

лі, Модільяні, а мистецтвознавці ще й продовжують перелік: Роден, Дюфі, Матісс — їхні впливи відчутно в картинах **Сергія Гая**. Схоже, нині в образотворчому мистецтві не ганяться, а сприймають як авторський стиль відверте запозичування чи цитування без лапок, як це вже бачимо в сучасній літературі. Але якщо воно — заради розвитку традицій (цікаво, чи скористалися б нині згадані Майстри послугами Комітету захисту авторських прав?), а то заради ж чого “протягом п’яти років Сергій Гай працював у майстерні, не проводячи відкритих публічних показів своїх творів. За цей період було створено кілька десятків полотен. Відбулася низка закритих вернісажів”. І ось велика персональна виставка львівського художника в Українському домі представила киянам роботи, які ще не експонувалися. Вони коштують дорого. Художником опікується “Галерея Тетяни Міронової” і називає митця своєю першою зіркою. На презентацію запрошено представників бізнесу і політикуму. Витримано протокол — брифінг для журналістів, коментар популярного мистецтвознавця: “Видиму грубу фактуру він загортає в естетичну обгортку — і ви відчуваєте красу”. Ось і висока публіка, панни (чомусь їх окликають як “леді”) з однаковою ходою від модельного агентства розгля-

Фото Олександра Литвиненка

дають своїх наперсниць на полотнах; цікаво, чи погоджуються з таким творчим переосмисленням своїх природних приваб? Але ж сказано: об’єкти, які нас оточують, легко деформуються. А як ще й мистецтвознавець розтлумачить, то треба питати тільки ціну. Ще личить холодок багатозначності й неемоційного розглядання або й зовсім нерозглядання полотен, а просто спілкування біля них із келишком шампанського. Автора фотографують. Дехто з колег стиха ділиться враженнями: він трохи заступає межу...ну, Ви розумієте, це вже поза естетикою, так не можна.

Та це на витончену натуру. Таких раниць і вигляд підземного пе-

реходу біля станції метро “Дніпро”, де навіть удень моторошно. А ось автор братиме участь у Флорентійському біенале у рамках приватної виставки сучасного мистецтва без обмежень за жанром, стилем чи технікою виконання. Бо “фактура картин Сергія Гая — недбало накладена фарба, бризки, часом тонке лєсирування або подряпана лезом поверхня”, як зазначено в прес-релізі.

Наш фотокор Олександр Литвиненко знайшов одне полотно, яке нам обом здалося відповідним, щоб не вразити нічийого сприйняття невідгідно для автора. Були й інші коні, але, як сказав Олександр, “їх шкода, бо не схожі”.

РОСІЙСЬКИЙ ФІЛЬМ «ГЛЯНЕЦ» ПРОДОВЖИВ АНТИУКРАЇНСЬКУ ТРАДИЦІЮ

Тарас КОВАЛЬСЬКИЙ,
Дмитро ЗАХАРЕВИЧ

В Україні кінофільми з-за кордону досі помітніші на великому екрані, ніж вітчизняні. Відповідно, близька та цікава саме українському глядачеві тематика перебуває у творчому підпіллі. Адже не видно українських кіногероїв, рідних нам. Чужі ж — легко зневажають наші цінності, ображають гідність. Почалося це в часи СРСР, а триває досі.

Черговий приклад — дві саркастичні згадки про Україну в новому фільмі 70-річного Андрея Кончаловського “Глянец”. Це епізоди про дівчат зі шлюбної агенції. Одна з них повернулася з Києва, де втратила “товарний вигляд”, а другу змушують відмовитись від родинних моральних настанов через загрозу повернення до свого діда в Полтаву. Причому кінострічку професійно рекламують, вона вийшла в прокат 23 серпня — напередодні Дня незалежності.

Андрей Кончаловський — син Сергія Михалкова та брат Нікіти Михалкова — представив фільм про шлях “простої швей Галі з Ростова” на обкладинку глянцевого журналу і до шлюбу з вугільним олігархом. Галю грає дружина режисера Юлія Висоцька, актриса та ведуча популярної телепередачі “Едим дома”.

Отже, перший “братерський” епізод. Шлюбна агенція, яка постачає розкутих доглянутих дівчат на “вечеринки” олігархів. Дівчата-моделі показують свої п’яти власнікові агенції: черговий замовник-мільярдер уважний саме до п’ят... Раптом в одній моделі виявляють надто грубу шкіру чи навіть моль... Надзвичайна подія! Дівчину “бракують” і відсилають на термінову процедуру. Вона ж пояснює ваді тіла: щойно “із Києва вернулась”...

Другий епізод. Знову агенція. Ледь повнолітня незаймана дівчина відмовляється їхати у Великобританію до лорда, бо її навчив рідний дід з Полтави: спочатку одруження, а потім близькість. Цьотливий білявці з ангельським обличчям радять повертатися до діда в Полтаву. Але “Галю з Ростова”, яка працює секретаркою в цій же агенції, нібито вмовила українку їхати до лорда без зайвих формальностей. Чи режисерові, чи автору сценарію Дуні Смирновій хочеться все ж подякувати за виразний образ цнотливої полтавчанки. Бо інші дівчата з агенції — схожі на масовку, немов гаврилівські курчата...

Завершується фільм одруженням вугільного олігарха Колі Клименка (цінічного й перенасиченого розвагами) і “Галі з Ростова”. Бо Галю схожа на загиблу в автокатастрофі “зірку” Голівуду. А олігарх замовив собі “копію” тієї зірки за мільйон.

Останні кадри фільму — на миському звалищі лежить глянце-вий журнал з Галею на обкладинці.

Що ж, бачили й не таке?! Якщо в російському фільмі з’являється герой з прізвищем на “енко” — він одразу потрапляє під підозру... Згада-ний вище Коля Клименко — теж підозрілий: майже алкоголік, порізвав вени пляшкою від шампанського...

Віриться, що антиукраїнська кінотрадиція — минула. Хоч її приклади трапляються не лише в російських фільмах. Як розв’язати цю проблему? Зосередитися на відродженні та примноженні українських цінностей — і моральних, і економічних. Піднести українське кіно — включно з короткометражним, любительським, малобюджетним — на рівень національної програми. А ще — спілкуватися, дискутувати із закордонними виробниками фільмів, з прокатними компаніями.

ФІАЛКИ ПАХНУТЬ ЛИШЕ В УКРАЇНІ...

Про це сказала на презентації своєї нової книжки спогадів письменниці з Канади **Ліда Палій**.

“Можна вважати, що той час не вмер, бо він записаний і зберігає всю атмосферу епохи, втрач і прощань. Це ніби останній поклон Ліди Палій тим людям, які живуть на краєчку пам’яті, її родині і всім, хто її оточував”. Так відгукнувся про книжку “Дитинство, заметене часом” Михайло Слабошпицький. Саме він і спонукав написати ці спогади, адже Ліда Палій прийшла до українського читача поетичними творами і художньою прозою, подорожніми нотатками. Це відома творча особистість, художник, мистец-

твознавець, перекладач. Вона мандрувала по світу і навіть завітала до племені канібалів поговорити про їхні звичаї. Нова ж книжка належить до рідкісного в нашій літературі жанру спогадів особистісних, які, проте, ще достовірніше передають і суспільну історію, передвоєнний Львів, який мав свої “українські зони”. “Не тільки батьки, а й саме оточення вчило мене національної свідомості. Змалечку молилася кожного вечора і просила: “Дай, Бозю, здоров’я мамусі, татусеві і волю Україні”.

На презентації видання в Будинку літератора письменницю з Канади привітали Анатолій Дімаров, Іван Драч, Осип Зінкевич, Петро Перебийніс, Віктор Баранов, Олекса Ющенко, Микола Сом. Во-

ни відзначили актуальність такої історіографії й для нинішнього покоління. З відстані часу та з неутраченою первозданністю сприйняття світу написано ці враження про рай дитинства і “вигнання з раю” — по-невірянню свідомі галицької інтелігенції, яка залишила батьківщину через реальну небезпеку більшовицького терору. Книга “Дитинство, заметене часом” — це також сповідь від імені покоління, яке на чужині жило тугою за рідною батьківщиною й так і залишилося в просторі спогадів:

*“В затіненому саду
за колючим дротом ожин,
за дикою рожею,
за роками даремно шукаю
малу дівчинку
з білими косами”.*

ДРУГА ВІТЧИЗНА

Директор Італійського інституту культури в Україні професор Нікола Франко Баллоні став Почесним доктором Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка разом із професором Університету китайської культури Джен Ху Чангом і деканом факультету філософії дидактики та науки про освіту Віденського університету Петером Кампітцом. Це почесне звання їм присвоєно на урочистому засіданні вченої ради з нагоди 173-річчя КНУ ім. Т. Г. Шевченка. Обрання перших почесних докторів відбулося на засіданні Ради університету 9 червня 1834 року, присвяченому урочистому відкриттю закладу. За стосімдесятиріччя історію університету звання Почесного доктора присвоєно понад 300 ученим із різних країн світу.

За традицією, ректор Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка Віктор Скопенко вручив новим почесним докторам відповідні регалії — дипломи та мантиї. Професор Нікола Франко Баллоні, якому звання присвоєно за вагому багаторічну науково-педагогічну діяльність і значний осо-

бистий внесок у зміцнення культурних відносин між народами Італії та України, свою промову виголосив українською мовою. Він, зокрема, зазначив, що для багатьох італійців наша країна стала другою Батьківщиною. “У цю зворушливу мить не можу не згадати про моїх співвітчизників, які стояли біля витоків Університету Святого Володимира та в чиїх особах ваша країна знайшла вірних друзів. Передусім про Вінченцо та Алессандро Беретті, які побудували цей чудовий головний (Червоний) корпус університету і корпус Інституту філології, а також започаткували університетський курс архітектури. Про першого викладача італійської мови і літератури Франческо Бертоні, який, починаючи з 1834 року, упродовж 30 літ працював тут. Саме з викладання італійської мови й розпочав співробітництво з Київським університетом 1992-го. 15 років — це короткий в історичному плані, але надзвичайно насичений подіями період, коли ми започаткували

Фото Олександра Литвиненка

якісно новий рівень активних стосунків у різних напрямках. За ці роки університет став для мене другою alma mater, а Україна — другою Батьківщиною. Я люблю вашу культуру, люблю вашу мову, люблю ваш народ. Люблю Україну! Дякую, Україно! Grazie, Ucraina!”

Нікола Франко Баллоні — ініці-

атор та автор численних культурно-мистецьких і видавничих проєктів та досліджень у галузі історії українсько-італійських відносин, перекладу та видання творів італійської літератури українською мовою, зокрема, Данте Аліґ’єрі, Джованні Боккаччо, Франческо Петрарки, Нікколо Макіявеллі, Карло Гольдоні. Він ініціював важливі видавничі й наукові проєкти, присвячені темі Голодомору 1932—1933 рр. в Україні. Зокрема, у листопаді 2007 р. побачить світ фундаментальне дослідження “Листи з Харкова. Голодомор 1932—1933 років в Україні та на Північному Кавказі у повідомленнях італійських дипломатів” (за редакцією проф. А. Граціозі) українською мовою.

Важливим досягненням двостороннього співробітництва в галузі мистецтва має стати спільний проєкт встановлення пам’ятників Тарасові Шевченку в Римі та Данте Аліґ’єрі в Києві. Римська мерія вже виділила земельну ділянку під пам’ятник Т. Шевченкові в центральній частині італійської столиці.

Матеріали підготувала
Валентина ДАВИДЕНКО

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА-2008

Дорогі читачі!

Розпочалася передплата на Всеукраїнський просвітнянський культурологічний тижневик “Слово Просвіти” на 2008 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укрпошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15 грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 37 грн. 86 коп.;
на півроку — 19 грн. 18 коп.;
на 3 місяці — 9 грн. 89 коп.;
на 1 місяць — 3 грн. 38 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пере-свідчилися, що на його шпальтах присутні актуальні публікації на мовну тематику, унікальні історичні розвідки, ексклюзивні інтерв’ю, безкомпромісні журналістські розслідування гострих ситуацій, широко висвітлюється молодіжна музика і концертна діяльність провідних митців України, вирає всіма барвами художня палітра майстрів пензля... Наступного року Ви, дорогі читачі, матимете можливість вести діалог із тими, хто живе Україною і для України, обстоювати разом з нами національні цінності.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та заігуйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів, бібліотекарів, усіх небайдужих до української справи! Разом переможемо!

ПЕДАГОГІЧНІ ПОДОРОЖІ УКРАЇНОЮ

Український гуманітарний ліцей Київського національного університету імені Тараса Шевченка унікальний не лише тому, що його ошатна і затишна оселя об’єднала під одним дахом колектив високопрофесійних, досвідчених учителів, який на-дихає й спрямовує сильний лідер, людина незвичайної вдачі, кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України Га-лина Стефанівна Сазоненко. Саме тут, у центрі столиці, в те-нетах російськомовної Бессарабки, оберігають і шанують ук-раїнські національні святині, тут апробовують найновітніші освітні технології й навчаються обдаровані, чемні й допитливі учні. Наш заклад унікальний, оскільки в ньому народжуються й підтримуються власні неповторні традиції.

Ірина ГОЛОВАЙ,
завідувач лабораторії украї-
нознавства Українського гу-
манітарного ліцею Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

Біля Троїцького Спасо-Преображенського монастиря

Справжнім явищем у житті ліцею стали серпневі виїзні пе-дагогічні наради. Мандрівки педколективу Україною насна-жують, напувають живильними водами немирущої пам’яті про те, хто ми? чий батьків ді-ти?

Педагогічний колектив за роки своєї діяльності вже озна-йомився з чудовими місцями України — Качанівкою, Софіїв-ським парком в Умані, Тростя-нецьким дендропарком, бага-тою Чернігівщиною. Ми побу-вали на батьківщині славетних українських педагогів С. Русо-вої, К. Ушинського, М. Пирого-ва, прокладаючи власний шлях педагогічною картою України. Відвідали меморіальні музеї Івана Козловського, Катерини Білокур, Андрія Малишка, Пан-телеймона Куліша, Олександ-ра Довженка. Ми створюємо свою історико-педагогічну, культурно-мистецьку карту Ук-раїни, відкриваючи і вшановуючи славетні історичні місця — Бату-рин, Острог, Суботів, Володимир-Волинський, Переяслав.

Цього року шлях педагогічних відкриттів рідного краю простягся на північний захід України, до ста-

родавнього славетного міста Жи-томира, виникнення якого датують 884 роком. Міста, назва якого красномовно говорить про сут-ність і зміст буття українського на-роду — “жити в мирі”, “міряти жи-то” від найдавніших часів і до сьо-годення.

З особливим трепетом і піднесенням очікували вчи-телі ліцею на цю подорож до одвічних духовних джерел, адже відбувалася вона на запрошення та з ініціативи випускника ліцею 1992 року, народного депутата Верхов-ної Ради України, нині губер-натора Житомирської облас-ті Юрія Павленка. Приємно педагогам усвідомлювати свою причетність до успіхів учнів, бо для вчителя — це найбільша винагорода, в цьому сенс його життя.

Що нового відкрили для себе педагоги Українського гуманітарного ліцею на Жи-томирщині?

Найголовніше — вчителі нашого закладу віднайшли нових друзів і партнерів в особі педагогічного колекти-ву Житомирського обласно-го педагогічного ліцею на чолі з ди-ректором — кандидатом педаго-гічних наук Людмилою Віталіївною Курінною. Гостинно і душевно приймав нас цей затишний освіт-ний заклад. Виявилось багато спільного між педагогами столиці й Житомирщини — дух, ідеали,

проблеми організації навчально-виховного процесу, перспективи новітніх напрямів діяльності — впровадження Концепції націо-нальної освіти, використання пер-спективних освітніх технологій.

Найсвітліші враження залишило знайомство з Державним педагогіч-ним університетом імені Івана Фран-ка — провідним вищим навчальним закладом Житомира й України.

Цікава розповідь ректора, док-тора філософських наук, професо-ра Юрія Петровича Сауха про істо-рію, структуру, напрями діяльності, впровадження Болонської систе-ми, перспективи, плани і проблеми педагогічного університету пере-йшла у дружній діалог про зв’язок вищої та середньої освіти в Україні, про пошук шляхів подолання дис-танції між цими освітніми ланками.

Світлі спогади і враження лиши-лися й від перегляду художньої вис-тавки оригінального живописця Ле-оніда Шелудька, знайомства з уні-верситетською мистецькою колек-цією декоративного народно-при-кладного мистецтва України. Врази-ла не лише краса інтер’єру цього навчального закладу, а й територія, на якій розташовано університет, де ми побачили пам’ятник Учителеві, з

якого починається життя кожної людини і про якого ми так часто за-буваємо у щоденній метушні. Це єдиний в Україні пам’ятник на честь Мудрості Вчителя.

У структурі Державного педа-гогічного університету імені Івана Франка існує єдина в Україні ка-федра акмеології. Учителі ліцею були приємно здивовані, коли се-ред наукових видань університету побачили власну фундаментальну наукову працю — “Педагогіка успі-ху: досвід становлення акмеологіч-ної системи ліцею. Науково-мето-дичний посібник” (К.: Генеза, 2004), над якою ретельно працю-вав і за якою працює увесь педаго-гічний колектив.

Плідною й цікавою виявилася подорож Житомирщиною, багато хотілося б іще побачити і пізнати, плакучи у серці світлі спогади про чарівну красу загадкового жи-томирського краю:

У Поліському лагіднім краї
Загадкова, чарівна душа,
Тут і досі ще Мавка блукає
І шукає свого Лукаша.
Тут ще й досі шепечуться трави
Та лелеки добро стережуть.
І нащадки древлянського роду
На землі цій одвічно живуть.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА, Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Анатолій ПОГРІБНИЙ,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Олександр ШОКАЛО
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ мови
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Відділ коректури
Ірина СТЕЛЬМАХ
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Черговий редактор
Валентина ДАВИДЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301238
Загальний наклад — 45200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

ЗАКЛИК ДО ОБ’ЄДНАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ СИЛ

Президент України Віктор Ющенко переконаний у перемозі демократичних сил на позачергових виборах до Верховної Ради України 30 вересня. “У мене немає сумніву, що переможе демократія. Вона переможе і на багато років наперед. Ми будемо мати демократичний парламент і демократичний уряд, який захоче змінити економіку, соціальне життя. Але треба виконати одну умову — ми всі повинні бути єдині”, — сказав Віктор Ющенко у Львові на Народному вічі.

Президент привітав спільні дії “Нашої України — Народної Самооборони” і Блоку Юлії Тимошенко. За його словами, це — “запорука нашої майбутньої перемоги”.

“З вашої волі і за вашої допо-

моги я закликаю і гуртую до стійкого об’єднання всі національні й демократичні сили. Нам немає що ділити”.

Звертаючись до присутніх на вічі, Віктор Ющенко вкотре підкреслив, що уряд Віктора Януковича та Верховна Рада “вчинили замах на Конституцію, на вашу свободу, на нашу безпеку”. “Уряд огородив себе “недоторканими” і забув про народ, про ваші потреби, про кожного з вас. Парламент знищила корупція і зрада у стінах самого парламенту. Саме тому я розпустив Верховну Раду і призначив нові вибори. 30 вересня очистимо владу від продажних політиків і продажних ігор”, — підкреслив Глава держави.

«ПРОГРАМА» ДЛЯ ПРОГРАМИ?

Президент України Віктор Ющенко негативно оцінює виконання Кабінетом Міністрів державних програм підтримки української книги та української мови.

Про це він заявив в інтерв’ю журналістам у Львові після огляду XIV книжкової виставки-ярмарку “Форум видавців”. На його переконання, уряд і люди, обов’язок яких — постійний фінансовий моніторинг та підтримка національного видавництва й мови, “не поважають ні книгу, ні

слово”. Глава держави зазначив, що за перше півріччя 2007 року на підтримку української книги та мови виділено лише 2—3 % коштів річної програми (близько 21 млн грн.).

Президент підкреслив, що бере на себе зобов’язання “забезпечити виправлення цих диспропорцій” у державному бюджеті 2008 року.

Говорячи про ситуацію у книговидавництві загалом, Глава держави відзначив низку позитивних тенденцій останніх років. Ідеться, зокрема, про зростання

за сім місяців 2007 року українського книговидавництва майже на третину. Він підкреслив, що кількість видань зросла більш ніж на 20 %. “Дуже важливо, що 63 відсотки того, що друкується сьогодні в Україні — це книжки українською мовою”, — зауважив Президент. І додав: щороку в нас виходить друком 52—54 мільйони книжок, при цьому з інших держав завозять 250—300 мільйонів. На переконання В. Ющенка, така тенденція свідчить про “низький рівень системи національного видавництва”.

ЯНУКОВИЧ — ЦЕ КОМАНДА КУЧМИ

Юлія Тимошенко закликала людей не голосувати за Партію регіонів, оскільки Віктор Янукович і Леонід Кучма — одна команда.

Про це лідер БЮТ сказала, виступаючи на мітингу в Охтирці Сумської області.

“Саме Віктора Януковича Кучма намагався привести на

посаду Президента як свого спадкоємця, і саме Янукович як Прем’єр-міністр відновив усі пільги Кучмі, які я скасувала в уряді 2005 року”, — сказала Юлія Тимошенко. “Тому не голосуйте за Партію регіонів, а краще підійть у церкву і зніміть цю “порчу”, — закликала лідер БЮТ.

ОБІЦЯНКИ ТА ІЛЮЗІЇ

Юлія Тимошенко висловила жаль, що у частини людей в Україні досі залишаються якісь ілюзії щодо обіцянок Партії регіонів про другу державну мову.

Про це вона сказала на пресконференції у Сумах, відповідаючи на запитання з приводу заяви

Януковича про те, що Партія регіонів зібрала 3 мільйони підписів за проведення референдуму щодо російської мови.

Вона наголосила, що сьогодні кожна людина в Україні може проаналізувати, як Янукович виконував свої обіцянки, які він давав на

Юлія Тимошенко також наголосила: не варто вірити, що після дострокових виборів влада не зміниться, що парламент залишиться таким, як був завжди. “Принаймні дідуся Мороза вже не буде, цю тему закрито. Сьогодні у тих областях, де СПУ могла отримати 15 % голосів, на слово “Мороз” люди реагують алергією. Тому що такого обману людей з боку політиків країна ніколи не бачила”, — сказала лідерка БЮТ.

кожних виборах.

“Перебуваючи при владі 3 роки і маючи більшість у парламенті, вони навіть жодного разу не поставили на голосування питання другої державної мови. Вони, мабуть, думали, що у них попереду багато років у владі і люди встигнуть забути їхні обіцянки”, — сказала Юлія Тимошенко.

Сайт БЮТ

ПАРТІЯ РЕГІОНІВ ЗНОВУ ВБИВАЄ КЛИН У ЦІЛІСНІСТЬ УКРАЇНИ

Галина ЛЕВИЦЬКА,
член Національної спілки журналістів України,
м. Київ

У разі надання російській мові статусу другої державної України може загрожувати білоруський варіант, де кілька років тому російській було надано статус другої державної і повністю зникла мова корінної нації. Я запитала керівника штабу Партії регіонів пана Колеснікова, чому регіонали всюди намагаються брати за приклад Російську Федерацію, але не роблять цього в мовному питанні? Відповіді не одержала, пан Колесніков сказав, що і в СРСР була одна мова і його називали тоталітарним. В Україні у таких ситуаціях кажуть: на городі бузина, а в Києві дядько.

Думаю, регіоналам відома статистика, що у Севастополі 2007—2008 навчального року процес виховання і навчання російською мовою здійснюється в 98 % дошкільних, 94 % загальноосвітніх і в 100 % позашкільних і професійно-технічних навчальних закладах, а у вищих навчальних закладах — на рівні 97 відсотків.

Керівник управління освіти і науки Севастопольської міської державної адміністрації Микола

Чербаджі тішиться, що так виконують рішення міської ради № 1621 від 13 березня 2007 року “Про затвердження Програми розвитку регіональної російської мови, російської культури в Севастополі на 2007—2011 роки”. Йому, звичайно, байдуже, що відбувається геноцид українців, які мешкають у Севастополі. Також Партія регіонів, яка при владі в Кривому Розі Дніпропетровської області, переслідує громаду Української Греко-Католицької Церкви, що нею опікується отець Ігор Дмитришин. Чотири рази о. Ігор звертався до місцевих органів влади з проханням виділити земельну ділянку для побудови храму, проте щоразу отримував відмову.

Але ці питання не турбують регіоналів, бо поняття духовності їм далекі. Інакше вони не проголосували б кодексу честі, який самі порушують.

Президент України назвав “політичною авантюрою” намір Партії регіонів провести референдум про мови. Віктор Ющенко твердить, що такий референдум можуть ініціювати люди, які не прагнуть стабілізації політичної ситуації. Оскільки в Україні немає жодного регіону, який був би проти спокою, то ще не відомо: ініціатива з

референдумом додасть чи відніме регіоналам голосів.

Юлія Тимошенко впевнена, що референдум від Партії регіонів — це лише ширма, за якою ховаються справжні наміри: руйнування України шляхом захоплення олігархами ресурсів держави.

Натомість частина політологів наголошує, що апеляція Партії регіонів до своїх виборців у цьому випадку цілком виправдана. Вони пояснюють це тим, що якщо Президент України і БЮТ ставлять питання про конституційний референдум, то регіонали також починають грати, але у свою гру. Деякі політологи вважають, що така гра регіоналів призведе до нейтралізації конституційної ініціативи БЮТ та Президента, і в парламенті VI скликання політичні сили змушені будуть іти на переговори та узгодження тексту нової Конституції.

Але поки що все йде до того, що помаранчеві можуть отримати перевагу і сформувати більшість у новому парламенті.

Останній Головнокомандувач УПА Василь Кук, який відійшов у вічність, у своєму чи не останньому інтерв’ю сказав, що в Україні спостерігається дезорієнтація українських мас, бо партії створювали не під державницьку ідеологію, а під інтереси певних осіб, яким ця ідеологія далека. Звичайно, якщо в Україні будуть партії з сильною державницькою ідеологією, то відійде в минуле політичний сюрреалізм.

Петро АНТОНЕНКО

Нехай вибачать справжня соціологія і справжні представники цієї “науки про суспільство та закони його розвитку” (так значиться у словнику). Але ж так склалося, що у свідомості громадян соціологія чи не на сто відсотків отождоюється з так званими політичними соціологічними дослідженнями. А це конкретніше, під час виборчих кампаній, — з так званими рейтингами політичних уподобань громадян, рейтингами партій і блоків. Ціна такої соціології абсолютно порівняна з ціною таких поважних наук, як хіромантія й астрологія. З тією лише різницею, що останні по-доброму дурять пересічного громадянина, а перша — не по-доброму суспільство. Бо давно не секрет, особливо в нашому довірливому українському соціумі: не соціологи, не рейтинги показують, як налаштовані виборці, а навпаки — люди починають “налаштовуватися” й голосувати так, як їм підказують “рейтинги”.

Провидців в українських виборчих кампаніях — аж кишить. У розпал нинішньої столічної газети “Сьогодні”, неформальний орган Партії регіонів (бо формально — незалежна), провела начебто журналістське дослідження. Представившись функціонерами одного мікроблоку, який балотується на цих виборах і набере близько 0,1 % голосів, журналісти попросили соціолога намалювати фальшивий рейтинг блоку: разів у 25 більший, дець на 2,5 %. Ще й озвучили його на прес-конференції в телекамеру. Соціолог намалював. І мотивував. І отримав за це 4 тисячі доларів під розписку. А наступного дня видання вийшло із заголовком на всю першу сторінку: “Газета “Сьогодні” за 4000 доларов купила предвыборный рейтинг”.

Купленим соціологом, що приторговував рейтингами, виявився Володимир Бондаренко, з отих політологів-соціологів, які товчуться по телекранах. Титул — директор Інституту політичних і соціологічних досліджень, та ще й ім. Т. Шевченка (до чого тут бідний Кобзар — не добору). “Кучеряві” назви схожих інститутів постійно миготять у мас-медіа. Часто-густо “інститут” — це стіл,

стілець і комп’ютер. Ще, звісно, директор, а то й “президент”.

Отже, справедливість торжествує, шахраїв розвінчано, честь і хвала газеті! Але є один, точніше, два сумніви щодо чесності такого видання. Вони вже в самій публікації. Перший нюанс: викривши лжесоціолога, газета поспішила запевнити, що більшість представників цієї науки — люди чесні й порядні; що є чимало серйозних служб, фірм, інститутів, які подають реальні рейтинги. Тут же — і список тих істинних. І якось воно так збіглося (звісно ж, збіглося!), що серед “серйозних” опинилися саме ті, хто подає серйозні рейтинги серйозним партіям і блокам. Вгадайте, яким?

Другий нюанс ще цікавіший. Виявляється, сякий-такий Бондаренко завищує рейтинг (на думку газети) не лише аутсайдерам. А й

знаєте кому? Правильно. Назвемо: Блоку Юлії Тимошенко. Ну, а раз це намалював Бондаренко, то з цим рейтингом усе зрозуміло...

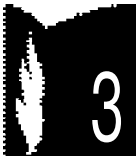
А чи не для тих двох нюансів газета взагалі затіяла це “розслідування”? Щоб сказати оті дві речі. Навіть при тому, що Бондаренко начебто погрожує газеті судом. Який суд? Навіть розписку на 4 тисячі надруковано. Та й узагалі це може бути гра, шахова комбінація. Спектакль, в якому грає і Бондаренко. Ризикує “добрим ім’ям”? Заради Бога! Як казав герой грузинської комедії “Ханума”: “Та щоб я за 2 тисячі рублів продав князівський титул? Ніколи! Тільки за дві з половиною”. Та й після виборів усе забувається. Хто зараз пригадає про передвиборні брідоти Піховшека, Джангірова, Корчинського?

Тож я про соціологію. Наївне запитання: для чого вона існує? Маю на увазі, в оцьому варіанті “рейтингів”? А що буде, якщо їх зовсім не буде?

Дякувати Богові, з 20 вересня публікації рейтингів припинено. Тому, не втягуючись у дебати, як нас “рейтингували” протягом останніх тижнів, висловлю наостанок лише одне міркування. Про один-єдиний рейтинг. Нам зумисне завищували разів у два “рейтинг” компартії. Щоб показати, що вона начебто напевне пройде в парламент. Чому завищували? Бо комусь це треба. Не “соціологам”, а тим, хто їх наймає.

“Замість українізації ми спостерігаємо новітнє сповзання України у постгеноцидне багно”.

ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ

Олександр КРАМАРЕНКО,
м. Луганськ

Нещодавно на одному з загальнонаціональних телеканалів можна побачити одночасно майже всіх голів Верховної Ради часів незалежності.

Мороз, Литвин, Плющ і Кравчук нині, як відомо, задіяні в передвиборних кампаніях різних політичних сил. Усі вони — з одного кошика радянської та пострадянської номенклатури, яка завжди була в нашому суспільстві вищою кастою.

Та подумалося про інше. Кожен з них народився і виріс в українському селі. Якщо додати до цього, що й троє наших президентів — вихідці з села, то чи не занадто вже ця обставина законотвірною для країни, де міське населення значно переважає за чисельністю сільське?

Щоб відповісти на нього, треба, на мою думку, згадати про інше. Ми не бачимо з боку вітчизняних істориків, політологів та соціологів жодних натяків на подальший розвиток теорії постгеноцидного суспільства.

А саме за цією теорією дослідника голодомору Джеймса Мейса, менталітет українського селянства після Голодомору змінився фактично на протилежний. Замість гордих та щирих землевласників після геноциду 1933 року в наших селах у їхніх же особах, за сатанинським задумом більшовицького Кремля, з'явилися колгоспні раби.

«ВЛАДУ ГРОМАДАМ» ЧИ КОРУМПОВАНИМ КНЯЗЬКАМ?

Що криється за лозунгом соціалістів?

Ця ментальність ставала з часом домінуючою в Україні і виявлялася не тільки на побутовому рівні, а й на передвиборних перегонах. Популярна теза виборців нашого постгеноцидного суспільства — “Треба завжди обирати найбагатшого, бо він буде найменше красти”. А якщо той найбагатший ще й простимулює вибір конкретними подарунками? Чи не таких мерів обирають останнім часом наші міста?

Але ж задля перемоги на виборах особистий гаманець — ще не все. Потрібне благословення правлячої місцевої еліти, яка сьогодні в переважній більшості українських міст є симбіозом колишніх компартійно-комсомольських, радянських та кримінальних еліт.

Після виборів мера все в нас іде за одним і тим самим сценарієм: міська влада захоплює нові ділянки землі під комерційні проекти своїх представників, затягує гайки сплати за комунальні послуги з громадян та податків із малого бізнесу і провалює черговий опалувальний сезон.

Система ця настільки відпра-

цьована, що майже не дає збоїв, незалежно від того, під якими політичними кольорами сидять мери та депутати місцевого самоврядування.

Зважаючи на це, неважко уявити, що станеться, коли Олександр Мороз і компанія доведуть свою так звану конституційну реформу до логічного завершення. Але ж обирати в нашому постгеноцидному суспільстві будуть тих самих мерів і ті самі депутатські корпуси місцевого самоврядування. Та тепер ця братія за новим перерозподілом податків між регіонами та Києвом стає фактично не залежною від Центру. Неважко передбачити парад автономій по всій Україні й занепад таких державних інституцій, як армія, СБУ, прокуратура та судова система. Тобто створюються всі умови для розпаду держави.

Не менш фатальним для України є і впровадження колишнім рожевим спікером парламентсько-президентської форми правління. Останні президентські вибори в Україні показали, що наше суспільство стало на кілька відсотків

національно свідомішим, ніж совковим. І коли 6 Віктор Ющенко виправдав надії своїх виборців, цей процес духовної українізації, напевне, був би незворотним.

Але цього, на жаль, не сталося, і завдяки реалізації положень конституційної реформи Олександра Мороза замість тієї українізації ми спостерігаємо новітнє сповзання України у постгеноцидне багно.

На цьому тлі всі запевнення палких прихильників тієї реформи, що, мовляв, вони побудують на базі постгеноцидного суспільства європейську Україну, погодьтеся, — від лукавого. Куди реальніший у цьому випадку державний розкол України, що, вірогідно, і є таємною метою тих реформаторів та їхніх закордонних хазяїв.

Поки ж усе це дуже добре розуміє хитромудрий Мороз. Але коли він ратує за парламентсько-президентську форму правління — це одне, а коли за кардинальне розширення повноважень органів місцевого самоврядування — це вже зовсім інше.

Дивно, що колишній горе-спікер досі так і не отримав гідної відсічі на свої руйнівні щодо української державності проєкти від нашої інтелектуальної еліти. Особливо якщо врахувати нульовий рівень особистості європейськості Олександра Олександровича та форму державного правління у Росії та Білорусі — країнах, які Мороз, вочевидь, обожнює всією своєю постгеноцидною душею.

родному депутатові Миколі Степаненку, “за честь брати участь у творенні етнічної сучасної історії України, прилучення до акції духовного об’єднання держави”.

Нині “Рушник національного єднання” — в Севастополі. Тут нев’яучі квіти любові до України заходився плекати гурт вишивальниць із міського відділення Союзу українок, яке відзначає своє 15-річчя, а незмінно його очолює Богдана Процак.

Далі оберіг України поїде до Рівного і Луцька, де естафету його творення підхоплять волинські гаптувальниці.

КРИМ — НЕ ВОТЧИНА КПУ

“Притягти до відповідальності осіб, причетних до відкриття в Сімферополі антиукраїнського пам’ятника, спорудженого коштом КПУ та російських комуністів” закликав представник Української народної партії у блоці “Наша Україна — Народна Самооборона” Степан Хмара керівництво України. 14 вересня в Сімферополі за участю лідера КПУ Петра Симоненка відбулося відкриття пам’ятника загиблим радянським громадянам, які нібито полягли від рук воїнів ОУН-УПА.

“Крим — не вотчина КПУ, а територія України, тому має жити за українськими законами, а не за догмами комуністів. Законодавство України в жодній своїй нормі не дозволяє наружити над пам’яттю про тисячі загиблих українців від рук НКВД та СМЕРШу, над учасниками національно-визвольних змагань,” — зазначив представник УНП. “ОУН-УПА вела воєнні дії не з міфічними “радянськими людьми”, а з каральними спецзагонами НКВС, які перед тим стріляли у спину бійцям Радянської армії, що потрапили до “загороджувальних загонів”.

Степан Хмара наголошує, що “у Криму за участю головного комуніста України Симоненка фактично увічнено пам’ять енкаведистів, які відзначилися знищенням сотень тисяч радянських громадян: на фронтах Другої світової, у таборах системи ГУЛАГ, та тисяч українців, білорусів і прибалтів, які боролися за незалежність своїх держав”.

“Тоді як на Івано-Франківщині на початку вересня відкрито спільний пантеон, що увічнює пам’ять українців, які воювали у часи Другої світової у складі різних армій — УПА та Радянської армії, — у Криму дають “зелене світло” пам’ятному знаку, що продовжує радянські традиції роз’єднання українців на “комуністів” і “ворогів народу”, — наголошує С. Хмара.

Із сайту УНП

НА КОМУНІСТІВ — У СУД

Богдан БОДНАРУК

Стаття з “Ukrainian Weekly” повідомляє, що президент Світового Конгресу Українців Аскольд Лозинський подасть у суд на комуністів за знеславлення Романа Шухевича (генерала Тараса Чупринки). 21 серпня цього року в Донецьку відбулися річні наради Світового Конгресу Українців (СКУ). Під час цих нарад п. Аскольд Лозинський заявив, що подасть скаргу до Європейського Суду Людських Прав у справі знеславлення Романа Шухевича. Судова скарга буде проти Петра Симоненка (голови Комуністичної партії) та проти Дмитра Табачника (віце-прем’єра з гуманітарних питань). Ці два яничари знеславляють публічно одного з найбільших героїв України Романа Шухевича, стверджуючи, що Шухевич особисто отримав два Залізні Хрести від Гітлера. Др. Петро Потічний (професор політичних наук, McMaster University) перевірів цю справу у Військових Архівах у Фрайбурзі (Німеччина) і виявив, що генерал Шухевич ніколи не отримував ніяких медалей від нацистів, а особливо від Гітлера.

«РУШНИК НАЦІОНАЛЬНОГО ЄДНАННЯ» ТЕПЕР ВИШИВАЮТЬ КРИМЧАНИ

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

Півострів став шістнадцятим регіоном нашої держави, куди привезли дев’ятиметрове домоткане подільське полотно, вишите на дві третини руками багатьох майстринь із різних куточків України.

У Бахчисараї місцеві кримськотатарські золотовишивальниці з творчого об’єднання “Евд-

жияр” вигантували головний елемент рушника — золотий Тризуб.

Учасниці акції відзначають, що працювали з натхненням і старанням удень і навіть уночі, бо відчували відповідальність і високу майстерність роботи, яку почали їхні колеги на Запоріжжі 7 червня. Працювалося на диво легко, бо перейняли могутню позитивну енергію, якою зарядили рушник гаптувальниці, що роз-

починали вишивання оригінальних і неповторних узорів, характерних для різних регіонів України.

Бахчисарайські вишивальниці використали стародавню кримськотатарську національну техніку, що органічно вписалася у різноманітні стилі мальовничого загальноукраїнського полотна-оберегу. Майстрині вдячні організаторам акції єднання, зокрема на-

СІМ РОКІВ ТАЄМНИЦІ ҐОНґАДЗЕ

Петро АНТОНЕНКО

16 вересня минуло сім років з дня зникнення і, ймовірно, загибелі журналіста Георгія Ґонґадзе. Через 7 років українське суспільство може із сумом констатувати: два президенти, п’ять урядів, стільки ж чи й більше генпрокурорів ані на крок не наблизили нас до розкриття злочину. Річ не така вже й надзвичайна, згадаймо цілу низку схожих резонансних злочинів останнього десятиліття. Нічого унікального і в царині міжнародній: досі не сказано правди про вбивство президента наймогутнішої держави світу — Джона Кеннеді. І все ж, є деякі речі, дивні навіть для України, де, здавалося б, уже нічим нікого не здивуєш.

Перше: а чи загинув Ґонґадзе? Треба, звісно, перепросити перед пам’яттю Георгія за таке запитання, якщо його справді вбито. Але чомусь же виникають час від часу сумніви навіть щодо цього? Їм могла б покласти край справжня експертиза “таращанських” останків. Тож невже влада держави неспроможна нарешті організувати міжнародну експертизу найвищого рівня?

Наступні запитання стосуються так званих “плівок Мельниченка”, які майже сім років прямо пов’язують зі справою Ґонґадзе.

Днями соромно було дивитися, як у прямому ефірі каналу “1+1” у програмі ТСН на інвалідному візку вкотили майора-плівкаря. Ішлося навіть не про дебати на нову тему — замах це чи не замах тепер уже на Мельниченка. Двоє ведучих програми ніяк не могли прорвати до гостя з одним-єдиним запитанням, а коли прорвалися, то він його проігнорував. А

запитання надважливе: чому Мельниченко досі не надав слідству плівки і диктофон, яким він начебто записував з-під дивана Кучму? Через два дні в цій студії те саме запитання ведуча ставила Олександрові Морозу, шефу касетного скандалу осені 2000 року. Відповіді не було. Натомість були закиди журналістам, що, мовляв, Мельниченкові два дні тому не дали сказати й слова. Це при тому, що останній встиг чотири рази назвати всіх найвідоміших політиків України корупціонерами. Не отримали відповіді від Мороза і на друге запитання: чому він озвучив плівки лише в листопаді 2000 року, після зникнення і вбивства журналіста, хоч мав ці записи ще навесні?

У нас навчилися нахабно уникати відповіді на цілком конкретні запитання. Може, тому, що їх не тим і не так ставлять? А запитання слід ставити не Мельниченкові, а Генеральній прокуратурі, загалом правоохоронним органам держави. Чому вони не вимагають свідчень і речових доказів у кримінальній справі, зокрема плівок, а замість цього випрошують їх? Громадянин Мельниченко не з великої милості має надати їх, а ЗОБОВ’ЯЗАНИЙ. Ще ніхто не скасовував в Україні кримінальної відповідальності за перешкодження слідству. Більше того, існує навіть відповідальність за недонесення правоохоронним органам про відомий людині злочин. І це друге запитання без відповіді.

Нарешті, третє: чому досі не завершено розслідування за фактом прослуховування і записування Президента України? Чи хтось вірить, що це записував Мельниченко з-під дивана Кучми?

У неділю на Майдані Незалежності відбулася акція “День пам’яті Георгія Ґонґадзе”, під час якої було вшановано пам’ять засновника “Української правди”. Люди запалювали свічки і тримали плакати з написом “Україно, тобі не соромно?”

Всі ці запитання без відповідей свідчать, наскільки слабка ще наша державність, влада і демократія. Чому за цим байдуже спостерігають ті, хто міг би спробувати хоч щось змінити на виборах — народ, виборці? Це така ж загадка і таємниця, якій у ці дні виповнилося сім років.

Андрій ІЛЛЕНКО

ДЕЩО ПРО ІДЕОЛОГІЮ

Яка ідеологія сьогоднішніх українських націоналістів?

Побачити це можна, дослідивши дискурс українських націоналістів. Бо ідеологія виявляється у дискурсі, як стратегія в тактиці чи думки в словах.

То що маємо? Українська мова, визнання УПА, Росія погана. А економіка, політичний устрій, соціальний лад, довкілля, зовнішня політика, наплив мігрантів, демографічна катастрофа, а ще десятки й сотні питань? “Так, — кажуть націоналісти, — то вкрай важливо, але ж зрозумійте, поки українська мова, культура, історія й т. ін. не будуть поширені й визнані, економіка, геополітика, політичний, соціальний устрій — то все вторинне. Але ми щось напишемо про це у своїй програмі...” Ось і виходить замкненість на кількох питаннях і повна еклетицизм в усьому іншому.

Візьмімо будь-яку націоналістичну газету. Читаємо: мова, історія, українців і так без кінця пригнічують. У кращому разі якась статейка про поточну політичну ситуацію, написана в “помаранчевому” дусі. Щоб усе це читати й не здуріти від одноманітності, треба бути або “жертводайним діяшпорянином”, або самому це все писати.

Чому так сталося? Чому націоналісти не хочуть оновити свій дискурс? Бо вони не можуть чітко сформулювати свою ідеологію. Ми її інтуїтивно відчуваємо, але коли нас просять сформулювати чітко, це часто викликає великі труднощі. А коли все ж справа доходить до конкретних дефініцій, то виявляється, що наші погляди подекуди дуже різні.

Тут ми впираємося у фундаментальне питання — що таке націоналізм? Якщо проведемо аналіз, то виявимо, що існує принаймні два націоналізми, точніше, дві якості націоналізму, які не можна звести до спільного знаменника хоча б тому, що вони перебувають у різних площинах.

Перший вид націоналізму — націоналізм як національно-визвольний рух. Це не ідеологія (зрозуміло, що будь-який рух має певні ідеї, на яких він ґрунтується, але далеко не завжди цей, подекуди еклетичний набір аксіом можна назвати ідеологією), а просто широкий суспільний рух за створення або відновлення національної державності. При цьому питання власне ідеологічні — філософські засади, соціально-економічні моделі, політичні проекти — другорядні, якщо взагалі мають місце.

Другий вид націоналізму — це націоналізм як ідеологія, яка має свою потужну теоретичну базу й стоїть в одному ряду з іншими ідеологіями. Головна ознака ідеології в тому, що вона дає свою, унікальну модель світу. Саме це дає націоналізм як ідеологія.

Перший вид націоналізму може переходити в другий, отримувати нову якість. Інколи, як-то в Україні 20—30-х років, ми бачили органічне поєднання двох вимірів націоналізму. Це був водночас і рух за визволення, й ідеологічно відшліфований інтегральний націоналізм із всеохоплюючим світоглядом та потужною філософською базою.

З погляду національної ідеології такі химери як ліберальний націоналізм, націонал-анархізм, націонал-комунізм і т. ін. у жодному випадку не є різновидами націоналізму, вони відповідно лібералізм, анархізм чи комунізм із деяким національним відтінком.

Інтегральний націоналізм, зародившись на межі століть у Франції, поширювався по всьому світу й став наймасштабнішим проектом сучасності зі зміни принципів засад цивілізації й відходу від просвітницької парадигми європейської культури.

У результаті інтегральний націоналізм було представлено в десятиках країн, у кожній з яких він мав свої особливості й доволі суттєві відмінності. Без сумніву, італійський фашизм, німецький націонал-соціалізм, хорватський усташизм, автентичний український націоналізм, іспанський фалангізм та інші інтегральні рухи мали одну світоглядну основу й були складовою частиною консервативної революції, яка висула альтернативу ліберально-капіталістичній та більшовицькій системам.

МИ МАЄМО СТАТИ ВЕЛИКОДЕРЖАВНОЮ НАЦІЄЮ

Ця стаття має на меті підвести ризик під критикою сучасного стану українського націоналізму й запропонувати новий підхід до розуміння націоналістичної ідеології.

Що розумію під ідеологією українського націоналізму? Це комплекс фундаментальних ідей, які визначають основу самого руху та його найважливіші завдання.

Сьогодні в українського націоналізму адекватної ідеології нема. Наприклад, коли українського націоналіста запитують, за що він бореться, він відповідає щось на кшталт “щоб усе було українське”. Або те, що український націоналізм зводить увесь свій дискурс до питань мови, історії й Росії, решту просто не розглядаючи. І в такому випадку, хочемо того чи ні, але закиди в наш бік щодо відсутності в нас конструктивної програми слухні.

У нас зараз тактика виконує роль стратегії, що абсолютно неприпустимо. Куди занесе нас мінлива тактична лінія, в яку ідеологічну, політичну гавань — там і причалимо. Тоді як тактика повинна виходити зі стратегії й не суперечити їй.

Ця стаття, окрім критики, має на меті дати проект конструктивної програми оновленого українського націоналізму.

У результаті поразки інтегрального націоналізму в Другій світовій війні й через чинники суто кон’юктурні український націоналізм відмовився від своєї першої іпостасі — інтегрального націоналізму, перетворившись на широкий і, по суті, ідеологічно-еклетичний рух за визволення. Тобто український націоналізм як ідеологія перестав розвиватися. Такий “тимчасовий” (на перший погляд) крок призвів до того, що націоналізм як ідеологія й досі перебуває у стані глибокого сну й повної маргіналізації.

У умовах совєцької окупації ні про який розвиток ідеології не йшлося, а еміграційні націоналістичні організації перетворилися на суміш комерційних структур і клубів за інтересами, які як вогню боялися звинувачень у “фашизмі” і всю свою (на той час уже слабеньку) теоретичну потугу пустили на заперечення інтегрального націоналізму.

Якщо ж говорити про тогочасну Україну, то після придушення спротиву УПА дієве націоналістичне підпілля, яке ще несло в собі традиції автентичного націоналізму, було знищено. А рух дисидентів, на основі якого потім виник Рух за перебудову, був антинаціоналістичний, він уболівав за лєнінську національну політику. Жодного стосунку до націоналізму ні Рух, ні його мертвонароджені “потомки” у вигляді “націонал-демократичних” партій не мали, не мають і ніколи не матимуть. Це політичні, ідеологічні й естетичні послідовники грушевських, винниченків, петлюрів та інших ліберально-соціалістичних химер.

Таким чином, коли на Україну “впала” незалежність, тут не було сил, здатних на створення масштабної націоналістичної структури. Оскільки інтегральний націоналізм усе ще перебував в анабозі, то націоналісти, які почали з’являтися в Україні, були продовжувачами діаспорської безідеологічної мертвечини. У цьому причини поразок і маргінальності українського націоналізму. Через те, що мислили не конкретними категоріями національної ідеології й економічного націоналізму, а абстрактно-романтичними категоріями суспільного руху за незалежність, нас одразу занесло в ліберальний дискурс і там було перетворено на прислужників ліберально-помаранчевого мейнстріму.

Якби ми від початку стали на інтегральні позиції, то не те що не йшлося б про стратегічні союзи з “націонал-демократами”

Андрій Ілленко

ми” та помаранчевими, а вони були б об’єктом найжорсткішої нашої атаки.

Сьогодні, після років стагнації, український націоналізм повинен нарешті прийти до своїх автентичних джерел.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ІСТОРІЯ НЕДУГИ

Ретроспективність означає повну зверненість у минуле. Минуле — не просто вектор сучасного українського націоналізму, воно, за великим рахунком, єдине поле його реальної зацікавленості. Це виявляється, приміром, у тому, що акції українських націоналістів майже завжди проводять з приводу історичних дат, а реальна діяльність багатьох націоналістичних організацій здебільшого обмежується історичними дослідженнями. Часто намагання актуалізувати в свідомості ретронаціоналістів проблеми сучасності викликають навіть роздратованість, адже відривають від цікавої справи копірвання в історичному минулому. Не треба плутати це з традиціоналізмом, який є однією з основ правої ідеології. Традиціоналізм передбачає дієвість традиції й творення нових форм життя, які є продовженням традиції за своїм духом, а не буквою.

Ретронаціоналізм абсолютизує букву, в той самий час за жонгливанням цитатами з канонізованих текстів, фетишизацією символіки та поклонінням сакралізованим особам втрачається справжній дух націоналізму, внутрішня суть замінюється абсолютизацією зовнішніх атрибутів. Причому дуже важливо зауважити: майже завжди український націоналізм минулого трактують украй тенденційно, деякі сучасні “націоналісти” з усіх сил хочуть, приміром, подати Сціборського чи Донцова ледь не демократами й борцями за “загальнолюдські цінності”.

Не треба відкидати минулого або мавпувати своїх попередників, а необхідно на основі історичної традиції витворити нове. А ми все ще живемо на спадщину, залишено нам попередниками з ОУН, не бажаючи творити власне багатство, яке передаватимемо вже своїм наступникам.

Вторинність означає несамодостатність, залежність і спрямованість на якийсь зовнішній об’єкт. Тобто позиція сучасних українських націоналістів дуже часто (якщо не завжди) формувалася не за якоюсь власною внутрішньою логікою,

а лише на основі простого антагонізму стосовно зовнішнього об’єкта. Якщо Росія проти НАТО — то ми маємо бути обома руками за! Якщо в СРСР була планово-адміністративна економіка, то у нас має бути абсолютно вільний ринок і то якнайшвидше!..

Травматичний досвід співжиття з Росією викликав появу комплексу, який виявляється саме в такій вторинності дій та бажанні втечі куди завгодно, аби тільки якнайдалі від демонічного архетипу Москви як уособлення “метафізичного зла” — центрального елементу ретроспективного націоналізму. Така прив’язаність призводить до того, що український націоналізм фактично стає дзеркальним відображенням націоналізму російського, з точністю до навпаки копіюючи всі його рухи.

Без знищення прив’язки ми приречені вічно танцювати цей божевільний танок, і годі навіть мріяти про якусь самодостатність.

Ліберальність означає зануреність українського правого руху в ліберальний дискурс із яскраво вираженими українськими етнокультурними та лінгвістичними акцентами. Ліберальність є чи не найнебезпечнішою хворобою українського націоналізму, що перетворює його на малоцікаву й аморфну “націонал-демократію”, явлену в лібералізованих етнографічних гуртках.

У цьому контексті вкрай важливо зазначити, що саме слово “лібералізм” націоналісти загалом помірковано критикують, але при цьому надають йому неадекватного змісту. Під “ліберальністю” в таких випадках розуміють пасивність, нерішучість, зрадливість, непослідовність, тобто коли націоналістичний публіцист критикує лібералів, то він критикує їхню нерішучість у досягненні цілей, але аж ніяк не самі цілі. З цього випливає, що націоналіст і ліберал мають, по суті, спільні цілі, тільки націоналіст рішучіший і послідовніший у їхньому досягненні. Тобто виходить приблизно так: ліберали обіцяють вступити в НАТО і ЄС, але ніяк не можуть, бо вони нерішучі, придуть націоналісти і вступлять; ліберали хочуть створити абсолютно вільний ринок, але не можуть, придуть націоналісти і зроблять. І цей дегенеративний абсурд — загальне місце у “націоналістичній” публіцистиці!

Хоч як прикро, але “націоналісти” позиціонують себе як “рішучих лібералів” і “правильних, послідовних помаранчевих”, тобто критикують помаранчевих не за їхні принципи основи, а лише за їхню нерішучість у досягненні цілей, “які для всіх спільні”!

Таке “позиціонування”, крім завчасної згоди на маргіналізацію, ще й на руку різного роду комуністам і прогресивним соціалістам, які у своїй пропаганді мають українських націоналістів як найзапекліших борців за вступ до НАТО й “західний спосіб життя”, такий собі “передовий загін лібералізму й американізму в Україні”.

Пасивність виявляється в усьому, починаючи від ідеологічних установок і закінчуючи конкретними методами боротьби. Дотепи про “революційних продавців книжок” (вигадані й поширювані, до речі, самими українськими націоналістами) вже стали хрестоматійними. Але іронія в тому, що в тих книжках якраз пишуть про активні методи боротьби, агресивність і чин заради чину.

Ілюзорність означає безоглядну й наївну віру в те, що як тільки вдасться донести до “широких зденаціоналізованих мас” якість майже сакральне знання (яке, знову ж таки, майже завжди стосується інтерпретації історичних подій минулого), то це автоматично призведе до їхнього (мас) прозоріння та навернення до українського націоналізму. А ситуація, коли це сакральне знання не призводить до очікуваного ефекту, викликає в українського націоналіста болюче нерозуміння й розгубленість.

Культурництво — ще одна болячка українських націоналістів. Це зведення усього спектра проблем, які потребують розв’язання в українському соціумі, до питань так званих “гуманітарних” і розуміння національної культури як примітивної шароварщини і колгоспної творчої самодіяльності.

Далі буде.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, доктор історичних наук, генеральний директор Культурного центру України в Москві

ПОДАРУНОК ОСИПА БОДЯНСЬКОГО ДО 30-РІЧЧЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У вересні минає 130 років з дня смерті Осипа Максимовича БОДЯНСЬКОГО — українсько-го та російського вченого-слависта, історика, філолога, письменника, перекладача, публікатора історичних документів, професора Московського університету, друга Тараса Шевченка. У листопаді наступного року — 200-річний ювілей з дня його народження. Культурний центр України в Москві започаткував новий проект “Осип Бодянский”, в рамках якого передбачено покладання квітів на могилу вченого в Новодевичому монастирі, молебні, запрошення до Центру земляків Бодянского з міста Варва Чернігівської області, “круглий стіл” за участю українських і російських науковців, виставки, присвячені діяльності вченого і працям про нього, презентації нових архівних документів, зустріч у Центрі зі славистами Московського університету, публікації про Бодянского в українській та російській пресі. Стрижем цієї роботи є висвітлення й пропаганда дружби Бодянского з Шевченком, їх московських зустрічей. Культурний центр випустить у світ монографію “Тарас Шевченко й Осип Бодянский”. У процесі її підготовки знайдено невідомі матеріали про підтримку Бодянським українського генія. Один із них ми сьогодні друкуємо.

У процесі вивчення московських газет періоду першого перебування Шевченка в Москві мені зустрілося немало фактів, досі не використаних сучасним шевченкознавством. Але всі сподівання перевершила знахідка невідомої раніше публікації, зміст якої наводжу повністю в тому вигляді, в якому її надруковано в газеті “Прибавления к № 19 Московских ведомостей”. (Московские ведомости, № 19, суббота, 12 февраля 1844 года):

“В Санкт-Петербурге в книжном магазине И. Т. Лисенкова¹, под №№ 0 3 и 4 м, в доме Пажеского ЕГО ИМПЕРАТОРСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА Корпуса, продается книга, поступившая в печать новым изданием и в непродолжительном времени окончится печатанием на веле-невой² бумаге: ЧИГИРИНСКИЙ КОБЗАРЬ и ГАЙДАМАКИ

Две поэмы на Малороссийском языке, Т. Г. Шевченко. Новое издание, с картинкою изображающею Кобзаря с надписью:

*Перебендя старый, слипый —
Хто его не знае!
Вин усюди вештається,
Та на кобзи грає, —
Грає Кобзарь приспівує
Аж лихо сміється...
И с эпиграфом:
Пишов Кобзарь по улици —
С журбы як заграє!
Кругом хлопцы навпрысидки,
А вин вымовляє:
“Нехай буде оттакичкы!” и проч.
С.-Петербург 1844 года.*

ЧИГИРИНСКИЙ КОБЗАРЬ — ПЕРЕБЕНДЯ³, есть тоже, что древний Рапсод⁴, Гомерист⁵, певец, исполненный вдохновенными песнями, а по выражению бывшего Украинского Философа Сквороды “Старчик Божий”, который импровизирует и

*По пидтыню сиромаха
И днюе и ночеуе,
Сяде соби засипае —
“Ой не шуми луже!”
Оттакій-то Перебендя,
Старый та хымерный:
Засипае про ЧАЛОГО⁶,
На ГОРЛИЦЮ зверне⁷,
С дивчатами, на выгоны,
ГРЬИЦЯ та ВЕСНЯНКУ,
А у шынку, с парубками
СЕРБИНА, ШЫНКАРКУ,
А потим — У ГАЮ;
На базари про Лазаря;
Або, щоб те знали,
Тяжко, важко засипае,
Як Сич руйновалы⁸... и проч.*

Автор Т.Г. Шевченко еще молодой человек, природный сын Южной России, воспитан в С.-Петербурге в Академии Художеств и владеет дарованием прекрасного живописца. В детстве своем, наслушавшись в Малороссии об Кобзаре — импровизаторе, передал нам его думы в прекрасных, мелодических стихах. Его думы дышат самым нежным, меланхолическим чувством и воспоминаниями о старине. Его Тополя изображает Украинскую красавицу гибкою и стройною, исполненною задумчивости⁸. Его Катерины посвящена В.А. Жуковскому, известному нашему поэту, от которого Т.Г. Шевченко пользовался особенным вниманием за свой талант⁹. В этом стихотворении Автор изображает обманутую Малороссийскую девушку, в

роде бедной Лизы в повести Карамзина.

Вот оглавление этой поэтической книги:

I. ЧИГИРИНСКИЙ КОБЗАРЬ.

1. Думы мои, думы мои¹⁰. С виньеткою изображающею писателя в своем кабинете погруженного в глубокое созерцание. 2. Перебендя. (Торбанист¹¹). 3. Тополя. 4. Думка. 5. До Основьяненка. Известного бывшего Украинского писателя Г.Ф. Квитки. 6. Иван Пидкова. (Атаман). 7. Тарасова ночь. (Кровавая ночь). 8. Катерины.

II. ГАЙДАМАКИ,

Малороссийские бывшие свободные казаки, делавшие набеги¹².

1. В.И. Григоровичу, посвящение¹³. В нем Автор воспоминает о минувших веках следующим образом, Малороссийскими стихами:

*Все йде, все минае
и краю не мае,
Куды ж воно дилось?
Видкиля взялось?
И дурень, и мудрый
ничого не знае.
Живе... умирае...
Одно зацвило,
А друге завьяло,
навики завьяло...
А лыстя пожовхлы
витры рознеслы.
А солнечко встане,
як перше вставало,
И зори червони,
як перше плыли,
Поплывуть и потим,
и ты, бילוлицый
По синему небу
выйдешь погулять,
Выйдешь подывитця
в жолобок¹⁴, криницю
И в море безкрайе,
и будешь сіять,
Як над Вавилоном
над ёго садами¹⁵
И над тым що буде
с нашими сынами;
Ты вичный без краю!.. и проч.*

2. Интродукция. 3. Галайда. 4. Конфедераты. 5. Тытарь. (Староста церковный). 6. Свято в Чигрыни. Праздник в городе Чигирине Киевск. Губ. 7. Трети пивни. (Третьи петухи за полночь). 8. Червонный бенкет. (Кровавый пир). 9. Гупалившина (Побоище). 10. Старосвитский будынок¹⁶.

Старинный замок Богдана. 11. Лебедин. Девичий монастырь близ Чигирина. 12. Гонта в Умани. (Гонта предводитель Гайдамаков в городе Умани Киевск. Губ.). 13. Эпилог. (Заклучение). 14. Приписи. (Объяснения). 15. Предмова. (Послесловие).

Цена в обертке с двумя виньетками¹⁷, изображающими вид Днепра и поле давно-минувших битв, полагается самая умеренная, на веленовой бумаге ПЯТЬ РУБЛЕЙ АС-СИГНАЦИЯМИ и с пересылкою во все города России, по выходе же оной из печати, иногородным за эту цену не уступается, а должны будут прилагать за почтовую пересылку особо. И потому заблагооверменно желающие получить благоволят адресовать свои требования по вышеозначенному адресу в книжный магазин ЛИСЕНКОВА, в С.-Петербург, из которого и получат по отпечатании с первою почтою”.

Отже, перед нами чимала публикация про поэтичну збірку Шевченка “Чигиринський Кобзар і Гайдамаки”, навіть ширше — про творчість Тараса Григоровича взагалі, як сказали б сьогодні, московська піар-акція на славу молодого українського генія. Хто міг це тоді зробити так упевнено й переконливо? **Не сумніваюся, то був Осип Бодянский, який досконало знав творчість Шевченка і всі національні нюанси, з ним пов’язані.** Виявлення цієї статті тим цінніше, що досі в бібліографії друкованих праць Бодянского 1844 рік не був представлений жодною його публікацією.

Осип Максимович Бодянский народився 1808 року в містечку Варва Лохвицького повіту Полтавської губернії в сім’ї священика. Закінчив Полтавську духовну семінарію, 1831-го вступив до Московського університету, який закінчив 1834-го, працював учителем у московській гімназії. 1835 року вийшла збірка віршів “Наські українські казки”, яку автор присвятив “матері моїй рідненькій, ненці старенькій, коханій, любій Україні”. 1837 року Бодянский захистив у Москов-

ському університеті магістерську дисертацію про народну поезію слов’ян, в якій стверджував, що пісенність народу створює “найправдивіший образ його життя” і наголошував, що “пісня — щоденник українця”. Того ж року праця вийшла в світ окремим виданням, а Бодянский став першим у Росії магістром слов’янської філології. З 1837 до 1842 року вивчав за кордоном мову, історію, літературу, фольклор слов’янських народів, а після повернення до Московського університету його затвердили екстраординарним професором, він очолив слов’янську кафедру на історико-філологічному факультеті.

Бодянский популяризував твори Шевченка серед слов’янських народів, зокрема, перекладаючи російською працю відомого чеського і словацького слависта П.-І. Шафарика “Слов’янський народопис” (1843 рік), професор доповнив автора і серед українських письменників назвав ім’я Шевченка, якого не було в оригіналі. Цю книжку представили цареві Миколі I, і перед приїздом Шевченка в Москву Бодянському було “объявлено Высочайшее его величества благословение”¹⁸. Про те, що поет був обізнаний із “Слов’янським народописом” Шафарика в перекладі Бодянского, свідчить запис останнього на аркуші зі списком осіб, яким було надісла-

но цю книжку: “146. Т.Шевченко (1 экземпляр)”. Запис зроблено 14 лютого 1844 року, коли поет перебував у Москві, тому вірогідно, що Осип Максимович вручив йому книжку особисто. Відомо, що Бодянский посилав Шафарикові “Гамалію” та “Чигиринський Кобзар і Гайдамаки”. **На той час у Москві не було кращого шевченкознавця, ніж Осип Бодянский.** Тарас Григорович прагнув познайомитися з ученим, про що переконливо свідчить лист Андрія Козачковського до Бодянского від квітня 1843 року: “Може, ти читав “Кобзаря” і “Гайдамаків”. Гарний, кебетний хлопець, щира душа. **Він хотів дуже познайомитися з тобою...**” (виділено мною — В. М.). В академічній “Біографії” Шевченка (1984 рік) читаємо про перший поетів приїзд до Москви в лютому 1844 року дорогою з України в Петербург: “Цілком можливо, що поет обрав для повернення до Петербурга значно довший за білоруський московський тракт саме для того, щоб познайомитися з Бодянським”.

Як відомо, шевченкознавець Петро Жур датував це перебування Шевченка в Москві з 12 до 20 лютого. Виходить, що публікація в “Московских ведомостях” матеріалу про Шевченків “Чигиринський Кобзар і Гайдамаки” була приурочена до приїзду поета. Можна припустити, що цей матеріал Бодянский вмістив як щирий подарунок Шевченкові до його 30-річчя. Цей жест вимагає виокремлення, бо професор, говорячи його словами, “ніколи й нікого не поздоровляв ні з чим спеціально”, тому, скажімо, 1850 року не став вітати навіть свого друга Гоголя з днем народження. Про непростий характер Осипа Бодянского свідчить і його запис у щоденнику наприкінці того ж року з приводу дружньої бесіди з М. Гоголем, М. Максимовичем, К. Аксаковим, О. Хомяковим, Д. Свербеевим:

“Не розумію, як можна бути в наш час національним? — сказав, між іншим, Свербеев. — А я не розумію, як можна не бути в наш час національним, — заперечив я йому”¹⁹.

Восени 1851 року Бодянский рішуче не погодився з Гоголем, який, за спогадами Григорія Данилевського, сказав йому, що в творчості Шевченка “догтю більше, ніж самої поезії”. Бодянский високо ставив якраз “талант і поезію” Шевченка й обурено заявив Гоголю: “Що ви? Ви ж самі — малорос!” Учений не сприйняв гоголівських слів про те, що “треба писати по-російськи, треба прагнути до підтримки і зміцнення однієї, панівної мови...” Бодянский стояв на шевченківській позиції: “У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чіе краще, нехай судять люди”.

Отаким був українець Бодянский у російському середовищі, і цим, напевне, він подобався Шевченкові. Не випадково Микола Сумцов ще в XIX столітті констатував: “Бодянский, як малорос, зберіг українські симпатії в сфері наукового вивчення української старовини і народної поезії”²⁰. Важливо пам’ятати, що московський українець вже тоді називав Шевченка “вождем усіх українських національних діячів”.

В опублікованій вище статті Бодянский дав масштабну й

точну характеристику Шевченка, як “природного сина Південної Росії”, який не тільки пише “прекрасні, мелодійні вірші”, а є обдарованим малярем. Іншим разом, у листі до Шевченка в липні 1844 року Бодянський писав, що він “й пером і палітрою однаково вертить”. Лапідарні оцінки Бодянським Шевченківських дум і творів “Тополя” та “Катерина” пронизані любов’ю і розумінням.

Розкриваючи зміст “Чигиринського Кобзаря” та назви розділів поеми “Гайдамаки”, Бодянський зробив необхідні пояснення для невтаємниченого москвича, російського читача. Наприклад, автор відзначав, що Основ’яненко — відомий український письменник Григорій Квітка, що ватажок запорізьких козаків Іван Підкова був атаманом, а один із керівників Коліївщини Іван Гонта — “предводителем гайдамаків в місті Умані Київської губернії”. В інших випадках автор пояснив, що “ти-тар” — це церковний староста; “треті півні” — півні, які кричать уже “за північ”; Гупалівщина — це “побойще”; а назву розділу “Червоний бенкет”²¹ перекладено “Кровавий пир”. Щодо розділу “Лебедин” Бодянський пояснив, що мається на увазі не лише повітове містечко, а й конкретний “дівочий монастир поблизу Чигирини”, в якому відбувається дія.

Не можна не відзначити добре продумане цитування шевченкових поезій, старанно перекладених російською. По-перше, Бодянський досить повно навів рядки, що вражають передають поетичне бачення Перебенді, який, за оцінкою Івана Франка, живим вихоплений Шевченком із реального українського життя. По-друге, автор публікації ознайомив читачів із знаменитим початком “Гайдамаків”, в якому поет осмислював вічні філософські істини.

Таким чином, Бодянський уміло й зі знанням справи представив москвичам творчість Шевченка, і тридцятирічний український Кобзар постав перед освіченою московською публікою у всій красі розквітлого таланту, в ореолі національного поета і мислителя.

Не можна не згадати, що редактором-видавцем “Московских ведомостей” був тоді Євген Корш (1810—1897), з яким Тарас Шевченко познайомився в Москві 1858 року. З 1862 протягом трьох десятиліть Євген Корш працював у бібліотеці Рум’янцевого музею в Москві. Михайло Грушевський, який уперше навідався до Рум’янцева на початку 1892 року, застав його. Євген Корш — батько Федора Корша — відомого російського філолога, перекладача, академіка Петербурзької Академії наук, автора

праць і поезій про Шевченка, знайомого Михайла Грушевського. Корші з’єднали в історичному часі двох великий українців.

Безперечно, публікація професора Московського університету стала доброю передумовою знайомства Шевченка з Бодянським у лютому 1844 року і зауроку їх подальшої багаторічної дружби. За точними словами академіка Івана Дзюби, “особливо багато важило для Шевченка спілкування з Осипом Бодянським, який не тільки міг забезпечити його необхідною літературою, а й сприяв, — будиши своєрідним містком між українськими і російськими дослідниками й симпатиками слов’янства та ідеологами зарубіжного слов’янства, — опосередкованим зв’язком Шевченка з цим зарубіжним слов’янством”²².

Знайомство і дружба з Бодянським дали змогу поетові співвідносити свою творчість з яскравою особистістю, в чому він постійно мав потребу. Шевченко якось записав у щоденнику, що варто “доладно прочитати” з кимось свої поезії за цілий рік. У той же час з інтелектуалом Бодянським поет удосконалювався, всотував нові знання, опробовував свої проекти та ідеї.

Настав час вклонитися Осипові Максимовичу за прекрасну рекламу творчості Тараса Шевченка в тодішній Москві.

В нашу Україну,
Попідтинню, сиротами,
А я тут загину.
Там знайдете щире серце
І слово ласкаве,
Там знайдете щирі правду,
А ще, може, й славу...

¹¹ Торбаніст — музикант, який грає на торбані (український народний струнний щипковий інструмент, близький до бандури).

¹² У “Коментарях” до Повного зібрання творів Тараса Шевченка в дванадцяти томах читаємо сучасне трактування: “Гайдамаки — учасники народно-визвольної боротьби на Правобережній Україні XVIII ст. проти феодальних та національно-релігійних утисків”.

¹³ Посвята “В.И. Григоровичу на пам’ять 22 апреля 1838” (день викупу Шевченка з кріпацтва) з’явилася в публікації першого розділу поеми без назви в альманасі “Ластівка”, складеному Євгеном Гребінкою. Цю посвяту було знято в “Кобзарі” 1860 року.

¹⁴ “Жолобок” — видовбаний дубовий пеня, низу закритий дірчастим денцем, вставлявся в польове джерело, вода з якого збиралася у пні, а намул осідав під дном. Отже — польова криничка.

¹⁵ Створені у Вавилоні — столиці Вавилонії царем Навуходоносором II (605-562 р. до н. е.) — сади на штучних пагорбах та арках були одним із “семи чудес світу”.

¹⁶ Доопрацювавши поему після закінчення, Шевченко змінив назву цього розділу на “Бенкет у Лисянці”.

¹⁷ Цікаво, що Яків де Бальмен, який ілюстрував рукописний “Кобзар” Шевченка (1844 рік), у листі до Віктора Захарєвського 20 липня 1844 року писав: “Все главные творенья Тараса с вишнетками”.

¹⁸ Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского Московского университета. М., 1855. С. 93.

¹⁹ Осип Максимович Бодянский в его дневнике 1849—1850 гг. // Русская старина. 1888 г. Октябрь—ноябрь—декабрь. С. 405, 412.

²⁰ С. А. Венгеров. Критико-биографический словарь русских писателей и ученых (от начала русской образованности до наших дней). Том V. С.-Петербург. 1897. С. 65.

²¹ Працюючи над текстом “Кобзаря” 1860 року, Шевченко змінив цю назву на “Галайда”.

²² Іван Дзюба. Тарас Шевченко. Видавничий дім “Альтернативи”, 2005. С. 365.

ОСТАННІЙ ПРИТУЛОК КОБЗАРЯ

Наш фотокореспондент Олександр Литвиненко побував у Санкт-Петербурзі, в музеї-квартирі Тараса Шевченка. На світлинах фрагменти експозиції у двох кімнатах

“По нашій історії привільно розгулюють чужоземні герої, вміло насаджувані в нашу свідомість зайдами й окупантами”.

ПАМ'ЯТЬ

Петро АНТОНЕНКО

Кирило ОСЬМАК — Президент УГВР, що до останнього свого подиху не зрадив Україну.

По нашій історії привільно розгулюють чужоземні герої, вміло насаджувані в нашу свідомість зайдами й окупантами. І поки що десь на узбіччі історії, принаймні не в її епіцентрі — князь Святослав, Байда, Петро Сагайдачний, Данило Нечай, Іван Богун, Іван Виговський, Максим Залізняк, Іван Гон-та, Микола Міхновський, Євген Коновалець, Олена Теліга, Олег Ольжич, Степан Бандера, Роман Шухевич. І наші сучасники — Олекса Гірник, Алла Горська, Валерій Марченко, Юрій Литвин, Олекса Тихий, Василь Стус. Знаєте, що єднає імена цих героїв і великомучеників України? ЖОДЕН із них не помер, як кажуть, своєю смертю: їх закатовано, вбито, знищено в окупаційних тюрмах і таборах.

І вже зовсім прикро, коли й сьогодні білою плямою залишається життя та праця ще багатьох справжніх героїв української землі. Серед них — Президент Української Головної Визвольної Ради, підпільного українського парламенту, що постав гарячого 1944 ро-

ку, Кирило Осьмак. Вдумаймося в його долю. Кілька арештів і кілька ув'язнень за, здавалося б, різних політичних обставин. Смерть за тюремними мурами. І в усіх таких начебто різних судових справах, різних інкримінованих “злочинах” спільним був один-єдиний і головний для окупантів — любов до своєї землі, свого народу, до України.

В останні роки ім'я Кирила Осьмака, вченого, політичного і громадського діяча, патріота, повертається до нас значною мірою ста-

«ЗЛОЧИН» — ЛЮБОВ ДО УКРАЇНИ?

Кирило Осьмак з матір'ю Тетяною Андріївною. 1912 р.

рнаннями його доньки Наталії Осьмак. Проживши десятки літ із тавром доньки “ворога народу”, теж майже на нелегальному становищі,

ця мужня жінка зберегла успадковану від батьків любов до України. І разом з батьковими однодумцями, ветеранами ОУН—УПА, робить усе

можливе, щоб повернути нам нашу ж украдену історію. А це непросто й нині. Чомусь і досі далекі від розсекречення чимало таємних архівів. На кожному кроці можна зустріти байдужість, якщо не сказати — відверту зневагу до нашої справжньої історії. Характерний приклад — імперський шабаш, влаштований деякими політиками у столиці України в день відзначення 100-річчя з дня народження Романа Шухевича, одного з тих, хто стояв біля витоків УГВР.

Попри все, правду не знищити. Вже видано в серії Літопису УПА солідний том, повністю присвячений діяльності Кирила Осьмака й очолюваної ним УГВР. Поза-то-рік у Києві стараннями Наталії Осьмак вийшов цікавий збірник статей, документів, досліджень “Українська Головна Визвольна Рада”, видання наукового відділу Братства УПА.

Пропонуємо вам витяги з листів Кирила Осьмака до доньки. Дякуємо пані Наталії за надані унікальні світлини.

№ 19.2.11.54.

Кохана Донечко моя!

Що може бути краще нашого славного Дніпра? Я бажаю тобі в далішні роки ще більше пізнати Дніпро і навчитися любити його й ту історію, що пов'язана з ним. Ти гарно писала все, що бачила і відчувала. Я дуже радий, що ти багато дечого бачила в Києві. Сподіваюся, що в далішні роки ти більше пізнаєш нашу столицю, історію та культурні пам'ятки. Мене тішить, що ти побувала на могилі Т. Шевченка, бачила Чернечу гору і дивилася з неї на Лівий берег Дніпра. Вперше я відвідав могилу Шевченка р. 1911. То була спеціальна подорож за дуже цікавих, впрост чарівних обставин, і враження та переживання з тої подорожі збереглися на все моє життя. Мені приємно, що ти побувала на батьківщині Івана Франка в Нагуєвичах. Я там не був, але був недалеко — у селі Стебник. Через те село я з матір'ю віз тебе маленькою. Стебник дуже мальовничо розташований і мав цікаву історію.

Маю одну думку: чи не маєш змоги навчитися польської мови? Мені дуже цього хочеться. На польській мові багата і цікава література. Нація та сусідує з нами.

З ЛИСТІВ КИРИЛА ОСЬМАКА ДО ДОНЬКИ НАТАЛІЇ

Кохана моя Доню!

У зв'язку з погіршенням здоров'я я значно менше приділяю часу праці. Єдина моя праця — це вивчення англійської мови. У грудні минулого року, за порадою одного знавця багатьох мов, я почав працювати за новою методою, що дає змогу швидше навчитися розмовляти тою мовою, яку вивчаєш.

№ 35.2.04.55.

Кохана моя Натусю!

Прикро мені, що тебе чіпляють хвороби. То велике лихо тобі і страшна прикрість та страждання мамі. Мама віддає тобі все життя. Твої страждання — то є подвійні, почвірні мамині страждання. Пригадую, як мама боліла за тобою в Моршиному. Не забуду ніколи, як у Києві, на Солом'янці, коли тобі було лише півтора року, в час бомбардування — уночі, мама сиділа коло твого ліжка, схилившись над тобою. Ти безтурботно спала, а мама своїм власним тілом хотіла захистити тебе від бомби. Я відчув тоді

величезну, світову віру матері в її силу захистити свою дитину від найстрашнішої загрози.

№ 40.1.06.55.

Моя кохана Донечко Натусю!

Я так само мрію про повернення до вас, щоб бути вам у пригоді. Я мрію, щоб ти досконало вивчила географію Західних наших земель, а потім і цілої України. Щоб ти знала географію не лише за мапою, але великою мірою й практично. У думках я тішуся спільними подорожами за певним планом по цілій нашій землі, щоб ти мала яскраве уявлення про села і міста, про ріки, гори і степи України і полюбила їх всім серцем.

Кохана Доню! Впродовж життя я читав “Кобзаря” багато раз. То є найбільша книга нашої нації, що її створив велетень духу української нації — Шевченко. У цьому травні я ще раз перечитав “Кобзаря” (брав з книгозбірні).

Я був би щасливий, коли б мав змогу разом з тобою читати ту велику книгу. Шевченко надзвичайно глибоко відчув і відобразив у своїх віршах почуття і життя окремих людей, їх прагнення до справедливості та їхню боротьбу за великі людські ідеали. Надзвичайно яскраво передав Шевченко трагедію жіноцтва і велику боротьбу української нації за волю і долю України. Кожен вірш у “Кобзарі” — то є глибока поема нації. Шевченко завжди кличе до боротьби за правду. Він дав загальний клич “Борітеся — поборете” (вірш “Кавказ”). Чи багато ти читала з “Кобзаря”?

№ 46.1.08.55.

Кохана моя Донечко!

У мріях своїх я хтів би допомогти тобі досконало розвинути фізично і набути багато цікавих та корисних уміностей. Водночас я мрію про досконалий духовий розвиток твій, про набування широких знань, про здобуття найширших відомостей з поля географії й історії нашої рідної землі на всіх її просторах від Карпат до Кавказу, від Полісся і до чарівних хвиль Чорного моря. Сучасна техніка та досконалі комунікації мали б сприяти таким можливостям. І мені дуже сумно, що я цілком безпорадний, що мене позба-

Наталія Кирилівна Осьмак, 2000 р.

вили бути корисним моїй любій, найдорожчій Доні, що тільки виходить у світ і потребує щирої батьківської допомоги.

№ 55.2.11.55.

Кохана, любя Донечко!

Дуже кортить знати, як там у вас. Певно, золота осінь в гірських лісах та в садках. Відчути чудову красу карпатських гір в такий час — моя мрія. Також усе бажаю, щоб ти виховала в собі глибоку любов до наших Карпат. Моя душа, всі мої мрії на великій нашій Батьківщині і коло вас.

В тутешній книгозбірні сталося деяке поповнення українськими виданнями. Недавно я прочитав книгу під назвою “Люборацькі”. Це родинна хроніка написана нашим письменником XIX ст. Анатолієм Свидницьким. Я відновив в пам'яті зміст цієї книги і ще раз відчув трагедію нашого народу та його інтелігенції. Вороги українського люду робили все, щоб калічити культурну його верству, щоб позбавити нашу націю рідної інтелігенції.

№ 58.3.12.55.

Люба, кохана Донечко!

Коли прийде день твого народження, то згадай, що всі години того дня я буду з тобою. Все буду згадувати про тебе, ще маленьку, як мама захищала тебе від усякої напасти. Буду згадувати про моє щастя тоді — тримати тебе на руках, носити гуляти, спостерігати твій розвиток. Одночасно буду ще

й ще раз почувати велике нещастя, що я позбавлений був допомагати у твоєму далішому зростанню.

Наталочко, моя кохана! Думки про вартість людини та її місце в житті мене цікавлять остільки — щоб їх прикласти до тебе, до твого майбутнього. Я мрію, щоб ти поступово здобула широкі теоретичні знання та різні практично важливі технічні умінності. Поряд з тим дуже гарно придбати ознайомлення з літературою — белетристикою (а також, пізніш, хоч у малій мірі — філософічну освіту). Сподіваюся, що з таким розумовим та освітньо-технічним багатством і знанням людей — ти зможеш провадити в житті відповідальну громадську працю.

Донечко! Прочитай уважно ці рядочки. Потім ще раз колись прочитаєш. Збережи листа на спогад про батькові думи про твоє виховання, освіту та працю.

Бажаю, моя любя, щасливого, розумного та радісного життя.

№ 98.2.11.56.

Кохана, любя Донечко!

Я мрію, щоб ти набула широких теоретичних знань з усіх наук. Хочу, щоб ти придбала багато практичних знань — бо це є дуже потрібне для звичайного життя. Коли ти навчилася шити — то це знадобиться в житті для себе, для своєї родини і на випадок — коли треба заробити. Те ж саме — добре знати, як сіяти моркву, садити картоплю та як їх доглядати. Тоді це буде політехнізація. Але коли школярів використовують день-крізь-день, щоб брати льон та виконувати іншу працю, цілком механічно, без наукових підстав, а навчання занедбують, то це вже не політехнізація, а злочинне дармо-ве використання праці підлітків. Та ще при умові, що цих підлітків женуть на працю за кілька кілометрів, у гори. Крім того, що це безперервна дармова праця — ті підлітки, що працюють — змушені дерти власне взуття та одягу. Це мене дуже турбує. Надійшла вже осіння сльота, вітри — зовсім легко захопити хворобу.

№ 114.3.05.57.

Кохана, дороженька Доню!

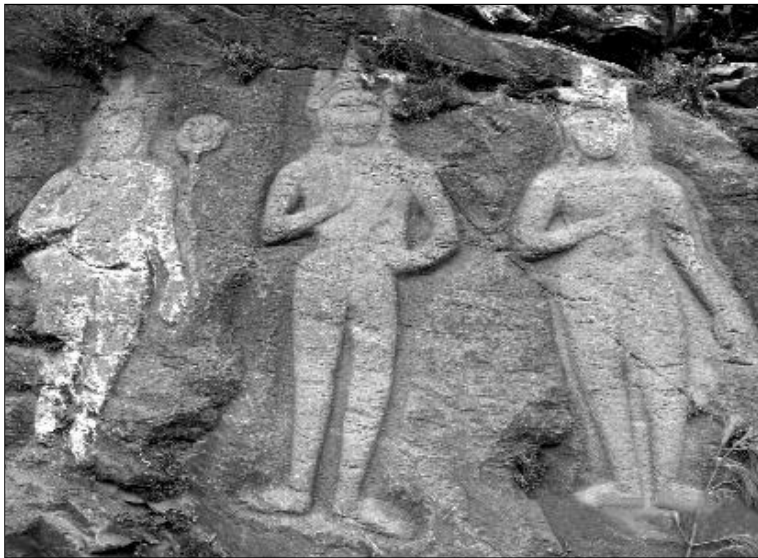
Кінчати школу треба лише українську. Уважаю за конечне і надалі, щоб вища школа була також з українською викладавою мовою, щоб у житті ти була природною органічною часткою української “народної інтелігенції”.

Кирило Осьмак з дружиною Марією. Київ, 1923 р.

У відкритті виставки взяв участь Посол Індії Сага Деабрат

Три Раджі на скелі у королівстві Кийлонг

УКРАЇНСЬКІ ФЕНОМЕНИ ЗА ГІМАЛАЙСЬКИМ ХРЕБТОМ

Валентина ДАВИДЕНКО

Вони ще називають себе художниками-космістами і підкреслюють цю ідею не лише особливим кольором небес на акварелях, створених у Гімалаях Юрієм Козаром чи пластичною невагомистю танцівниць у серії картин Еліни Абакарової, а насамперед розкриваючи філософію мислення космізму як ключ пізнання Сходу. Індія — особлива країна навіть у цьому таємничому регіоні, — переконана Олена Борділовська, автор понад 30 публікацій з історії, зовнішньої політики Індії та українсько-індійських відносин. Її інтерес до індійської історії та культури виявився ще в студентські роки. Дипломну роботу Олена присвятила ролі індуїзму в суспільно-політичному житті давньої та середньовічної Індії, а кандидатська дисертація підсумувала серйозні наукові розвідки з історії однієї з імперій середини VII століття.

Володимир Козар — автор проекту “Від Карпат до Гімалаїв”

У виставковій залі Національного університету “Києво-Могилянська академія” відкрито виставку художників-індологів Володимира КОЗАРА, Еліни АБАКАРОВОЇ, Олексія ЛЕОНОВА та Олени БОРДІЛОВСЬКОЇ у рамках фестивалю “Шлях Краси”, присвяченого 60-річчю незалежності Республіки Індія та 105-й річниці від дня народження видатного сходознавця Юрія РЕРІХА.

— здійснив кілька складних експедицій до цієї гірської країни: зокрема, князівства Сіккім у Східних Гімалаях, долини Кулу, Лахулу, Спіті та Ладаку в Західних. Усі твори, представлені на виставці, написані з натури під час цих експедицій. А одну картину навіть створено на індійському полотні та індійським акрилом. Наукова мета проекту — вивчення зв'язків між Україною та Індією, які віками існували в культурній, історичній та економічній сферах. Тому навіть у своїх прозорих акварелях автор науково точно фіксує всі географічні об'єкти, храми та поселення і навіть складки гір. Наша газета вже писала про цей феномен, адже Володимир Ко-

зар в основу творчості поклав експедиційний метод пізнання Шевченка і Реріха та Науку Живопису Леонардо.

Уже десять років діє цей проект, знаходячи нових прихильників та однодумців. Еліна Абакарова за освітою архітектор, малювати почала, за її словами, ледь не з коліски. Її захоплювала грецька скульптура, живопис Ренесансу, індійські скульптурні зображення танцівниць і богів. Ці персонажі й нині в її картинах — “Індійська Афродіта”, “Рас Ліла”, “Психея, що дрімає”, “Світло сонця, місяця й зірки”, вони досконало виписані в русі, пластиці танцю, адже автор сама пережила ці миті радості ритму, духовної

атмосфери музики і преображення блаженством творчості. Вона танцює з раннього дитинства. А в шкільні роки почала самостійно вивчати індійські танці, перемальовуючи кадр за кадром рухи класичних танцівниць. Згодом вчилася в національній школі танцю в Непалі, а повернувшись в Україну, організувала танцювальний ансамбль “Амріта”, який став лауреатом не лише вітчизняних фестивалів, а й зарубіжних. Сама ж Олена володіє різними стилями — від індійських класичних бхарат-натіам і катхак до фільмових та непальських класичних і народних.

З-поміж усіх учасників цієї виставки лише скульптор Олексій Леонов ще не побував в Індії, і тим більше здивував публіку і навіть індологів створеними яскравими образами з індійської мітології. Серед його скульптур є Христос, Будда, Крішна, Шива, Майя, великі філософи Платон, Сократ, Аристотель, Піфагор, подвижники істини, поети. Автор прагне відобразити у творах істину праведного шляху людського Духу через призму релігійного вчення. За словами організаторів виставки, енергія витонченої краси сяє далеко за межі Гімалайського Хребта, і її талановито відтворили українські майстри.

ТВОРИ МИСТЕЦТВА ЧИ АВТОСТОЯНКИ: ХТО ПЕРЕМОЖЕ?

Вікторія ПРОЦЕНКО

У нашому скептичному світі, мабуть, знайдеться ще безліч романтиків, які б із радістю відчинили ворота часу.

Одні з таких воріт, а точніше, дверей часу вдалося знайти на вулиці Грушевського, 6. Саме там, у серці столиці, — велична споруда Національного художнього музею України. Цей заклад має понад сторічну історію. Заснований 1899 року, це був перший загальноміський музей, який згодом отримав статус Національного.

Завітавши туди, розумієш, що існує лише вічність! Скільки вже зберігаються ці витвори мистецтва!.. Але зринає питання, яке відразу повертає у жорстоку реальність: а скільки ще збережеться?!

Колекція музею зараз нараховує майже 45 тисяч творів. Це найкращіше і найбільше зібрання українського мистецтва у світі. Воно включає український іконопис та стародруки, збірки давньої церковної поліхромної скульптури і поліхромного різьблення по дереву, українського козацького портрета XVII—XVIII століть, класичних творів XIX століття, українського авангарду, скульптур і живопису XX століття, сучасної і старої української графіки, а також роботи художників XXI століття.

І все це під загрозою через невідповідність стандартам зберігання. Нестача площ для повноцінної роботи — адміністративних, технічних та господарських приміщень — ці проблеми руйнують наш творчий спадок. Музей перебуває мов у пастці з доріг та автостоянок, що вже давно забороняють світова музейна практика та законодавство України.

Були, звичайно, спроби поліпшити ситуацію: Укази Президента України, розпорядження, рішення, доручення щодо реконструкції будівлі на вулиці Грушевського, 6, добудови та музеєфікації будівлі на вулиці Інститутській, 3, музеєфікації прилеглих будівель і територій з метою створення нового унікального архітектурно-мистецького комплексу Національного художнього музею України. Жодне з цих рішень сьогодні не виконано.

2003 року Київська міська рада без жодних пояснень скасувала своє попереднє рішення про передачу до державної власності будівлі на Інститутській.

“Це вже питання історії держави, — каже директор Національного художнього музею України Анатолій Іванович Мельник, — проблема збереження наших мистецьких традицій. І розв'яжемо ми її лише тоді, коли почнемо бити величезним молотом у дзвін, а не колоти малесенькою голочкою!”

Твори Національного художнього музею України не раз ставали окрасою престижних міжнародних виставок (“Слава Візантії”, 1997 рік, Метрополітен музей, “Місце зустрічі — Париж”, 2003 рік, Німеччина та інші), а також гідно представляли Україну за кордоном (“Дух України”, 2004 рік, Канада, Великобританія; “Український Авангард”, 2004 рік, Франція, Хорватія, Німеччина, Данія; “Київ”, 2006 рік, Нідерланди; “Український модернізм”, 2006—2007 роки, США).

Крім того, музей може приймати в Україні закордонні виставки, але не здатен робити це часто через брак приміщень.

І це не просто побутові проблеми, не лише черговий розподіл землі у центрі міста — це катастрофічна помилка і провина перед нащадками, яку потім не зможе виправити ніхто — ні нова влада, ні запізнілі слова вибачення. Тому, що ніякі кошти не врятують зіпсованого витвору автора, який творив сотні років тому. І відповідати за ці помилки доведеться перед минулими та прийдешніми поколіннями.

З КАНІВСЬКИХ ДЖЕРЕЛ

Валентина ДАВИДЕНКО

В Українському домі відкрилася виставка відомої української художниці Любові МІНЕНКО. Представлено нові твори в техніці акварелі, аплікації, олійного живопису. Усі вони створені серед природи канівських крутосхилів, де київська мисткиня в останні роки проводить найбільше часу.

У рідній батьківській садибі — її постійнодіючий “плінер”. Навіть дві майстереньки облаштувала у прибудові, а картини заповнюють усі стіни оселі, тож ритм зеленавозолотий доколишніх гір завершується кольорами-імпульсами на полотнах Люби. Один із пейзажів ми обстежуємо у пониззі, в реальному середовищі під височеними деревами, що ними заросли береги річечки, яку й не проглянеш у таких хащах. Колись над нею пролягав дерев'яний міст, який збудував батько Любові Міненко, а ось криниця, яку викопав, ще й досі слугує людям. Вона при самій дорозі, тож і ми, повертаючись додому, крути-

мо коловорот із відром і насолоджуємося водою цього джерела. Адже тут у кожній криниці — неповторний смак води.

Цей візуальний згусток часу — з казковою канівською природою, спогадами дитинства не лише її власного, а й життєписом батьків і дідів, ви прочитаєте і в картинах художниці. Там завжди багато не-

ба, і високі, аж підпирають хмари, крутосхили. А стрімкі лінії одним порухом пензля заплітають у композицію церковні бані в світлі надвечір'я, крону тополі й овал жіночого обличчя.

Люба Міненко написала незвичайні образи Святого Материнства — Богородиці зі Спасителем. Хоч до сакральних сюжетів

зверталася й раніше, мабуть, найбільше передумано і створено картин на цю тему в останні роки. В історії її роду стільки загадкових і чудесних виявів Господньої благодаті, як і випробувань, посланих на долю предків. Чи не звідси ясно виражене в характері мисткині неприйняття лукавства і позірності, а плекання Істини у творчості і в своєму нелегкому бутті має за неписаний закон, і це відзначали всі майстри, яких звела життєва доля з Любов'ю Міненко: незабутні Данило Лідер, Тетяна Яблонська, Іван Гончар.

На стіні знадвору Любиної хати я намалювала сині півники з усіляким дрібним цвітом та ще кілька житніх колосків. Вона їх любить найбільше і засіває ними квітник. Ці прикмети “хутірського” життя, в якому творить високий живопис Любов Міненко, спливають у спогадах, як літні пелюстки в чаї. Монументальні й мовчазні, мов єгипетські сфінкси, коти на хатніх сходах, запах свіжої кави, великі плани на день прийдешній щодо впорядкування обійстя, які швидко змінюються не новою ідеєю: “А давай краще помалуємо”. І Люба приносить коробку з акварельними фарбами і... хати канівських присілів у безовому сутінку розплющують вікна дитинними віямпелюстками. Ви їх побачите на нинішній виставці.

Іван БУДЗАЙ,
академік Української академії наук

Будь-яка галузь знань має статус науки, якщо вона базується на законах природи й природних процесах.

Політологія також має право отримати статус науки, якщо вона спрямована на визначення методів забезпечення реалізації прагнень людей до кращого життя. **Політологія** — це наука розвитку людини й суспільства та методів управління цим розвитком з обов'язковим урахуванням національних особливостей і визначеної національної ідеї.

Передбачаючи майбутнє в перспективі реалізації національної ідеї, **неможливо** управляти сучасними суспільними процесами. Майбутнє суспільства залежить від управління процесом репродукції людини — формування здорового, інтелектуально здібного й належно вихованого генофонду нації. Без такого управління нація не матиме майбутнього, вона може виродитися, зникнути, як зникли в історії людства гуни, ацтеки й багато інших народів.

Головний напрям розвитку суспільства, його якісних змін визначає **національна ідея**.

На жаль, науки розвитку людини й суспільства та системи управління цим процесом в Україні не створено, що призвело до негативних, а в деяких випадках катастрофічних наслідків у житті українського народу, загальмувало його духовно-інтелектуальний та економічний поступ.

А на “вчення” неіснуючої науки політології орієнтуються керівники держави й політичні партії, хоч у цієї “науки” немає ні початку, ні кінця, не визначено головного вектора напряму розвитку українського суспільства. Візьмімо для прикладу Німеччину, яка за 10 років відродила розгромлену війною й розграбовану країну. А ось розвинена Україна за 16 років незалежності скотилася у деяких галузях (аграрний сектор) до повоєнного рівня.

Характерним прикладом відсутності науки політології є парламентські вибори 2007 року, що також відбуваються без національної ідеї, без визначення **національних пріоритетів**, які забезпечують розвиток суспільства. Як наслідок — кожна політична партія визначає свій пріоритет.

Наприклад, у Партії регіонів пріоритетом є **розвиток промисловості**, зростання ВВП, відповідно збільшення надходжень до державного бюджету, з якого повинен “годуватися” весь народ України, мов немовля з грудей матері, а “молока” для всіх не вистачає. Подолати глобальну демографічну кризу намагаються за рахунок фінансових “уколів” при народженні дітей замість здійснення заходів значного здешевлення вартості відтворення людського ресурсу. При пріоритетному розвитку промисловості ця вартість значно зростає. Мінімальна вартість відтворення людського ресурсу є тільки в сільського населення.

За такого напряму розвитку суспільства значного покращення життя і добробуту годі сподіватися.

Інші партії у своїх програмах передбачають “прорив” до кращого життя одночасно у 12 напрямках (12 ліній прориву). Не визначено головного вектора розвитку і його початку,

отже, не відбудеться жодний “прорив”.

Аби справді здійснити економічний прорив (а він в Україні можливий), необхідно визначити **один** напрям і на ньому зосередити весь національний потенціал — духовні, матеріальні, енергетичні, фінансові, трудові й інші ресурси.

Такий стратегічний прорив можливий, коли чітко сформовано національну ідею.

Отже, частина партій основним у своїх передвиборних програмах вважає організаційно-етичний напрям, наприклад, перехід від безладу в країні до порядку і справед-

Фото О. Литвиненка

ЯКА ЛЮДЯМ КОРИСТЬ ВІД ПОЛІТОЛОГІЇ?

Останніми роками в Україні бурхливо розвивається наука політологія, головна мета якої — сприяти формуванню політичної еліти суспільства й управлінню цим суспільством. Відповідно з'явилась нова професія — політолог і вчені ступені — кандидат, доктор політологічних наук.

Сьогодні перед виборами в парламент необхідно з'ясувати, яку користь приносить ця наука людям, як вона впливає на покращення їхнього життя. Та спершу треба з'ясувати, чи справді політологія є наукою.

ливості або скасування депутатської недоторканності та привілеїв елітної частини суспільства. Усе це потрібно, але правду й справедливість на хліб не намастиш — необхідна економічна реформа.

Скільки партій — стільки й програм, і жодна не має конкретики — в усіх нема ідеї, ідеології та стратегії розвитку українського суспільства.

Лише наука політологія може й повинна визначити ідею, ідеологію та стратегію розвитку суспільства, і їх узяти б на озброєння всі партії, хоч тактика їхнього упродовження в різних партій може бути різною.

Така ідеологія об'єднала б суспільство, сформувала б його у міцну націю з відповідними моральними й духовними цінностями. На жаль, в Україні відбувається все навпаки: між політичними партіями з різними ідеологіями існує ворожнеча, яка роз'єднує суспільство на частини, що також змушені ворогувати між собою.

Ще одна дискусійна тема виникла в нашій країні за відсутності науки політології: так звана політична реформа, яка змінила форму державного устрою, тож призвела до політичного протистояння.

Політичні сили сперечаються між собою з цього приводу вже багато років, ще більше поляризувавши свої погляди стосовно системи управління країною, що призвело до ще більшого безладу в цьому керованому хаосі.

Не існує науки — немає арбітра між полярними політичними силами. У такому випадку арбітром може стати сама Природа: так зва-

ним політичним лідерам необхідно на базі цих процесів збагнути істину, що в природному середовищі життя спрямовують **вожаки**.

У кожного біологічного виду — тварин, птахів, риб, комах — обов'язково є **вожак**, який веде біологічний вид до кращої кормової бази та якнайкраще організовує життя особин.

Лише людина як розумне створіння стала заперечувати закони Природи і встановлювати людські.

Однак факти переконують, що і в людському суспільстві є свої вожаки — обдаровані люди, які виконують функцію національних лідерів.

Чомусь лише в Україні побутує приказка, що на двох українців три гетьмани, коли він повинен бути один.

Уже у незалежній Україні після “політичної реформи” ця приказка справдилася — з 2006 р. в країні існує три гетьмани — президент, прем'єр-міністр та спікер парламенту, які, подібно до лебедя, рака й щуки, тягнуть національного вола в різні боки.

Жоден із цих “гетьманів” де-юре і де-факто не несе особистої відповідальності перед людьми й законом за наслідки цієї “тяганини”, за те, що **вимирає народ України** — 320 тисяч осіб щорічно.

Невже премудрим політологам не зрозуміло, що народ має право і повинен обрати собі вожака за принципом: можеш вести народ до кращого життя — берись, взявся — веди, не зумів — відповідай власним життям (кримінальна відповідальність).

Під час визначення й вибору вожака за таким принципом настає подвійна відповідальність: народу — за свій вибір (що обрали, те маємо), а вожака — за свою “роботу” (відповідальність “головою”).

Сьогодні політичні партії бояться “узурпації влади” (мабуть, їх влаштовує безвладдя). А недопущення узурпації вирішується просто: запровадженням додаткового голосування за **довіру** до чинного президента через два роки після його обрання. **Недовіра** означає вибори нового президента, а чинний постає перед судом. Після закінчення терміну президентських повноважень також відбувається суд, який визначає можливість його повторної участі у виборах або **відповідальність**.

Рішення суд приймає на підставі звіту президента про виконання своїх зобов'язань перед виборцями (народом) та дотримання положень Конституції. Оцінку діяльності президента на його посаді та виконання зобов'язань надає Комітет виборців.

Така процедура вкрай необхідна у зв'язку з традиційною національною повною безвідповідальністю державних посадових осіб за наслідки керівництва та протиправні вчинки.

Застосування такої процедури вищих посадових осіб подолає масштабну корупцію в органах державної влади — головну біду українського народу.

На підставі викладеного — висновок: в Україні повинна діяти **президентсько-парламентська** форма державного правління.

Практика 16-річного періоду незалежності України доводить неможливість і недопустимість управляти українським суспільством і державою **колективними органами**, де абсолютно немає персональної відповідальності за наслідки такого керівництва.

А поки що змушений констатувати наявність в Україні політики й політиків, відірваних від людей, особливо від селян і землі. Політики живуть для себе, а люди живуть для самі по собі. Політики згадують про народ лише під час виборів. А політологію використовують як метод впливу на свідомість виборців, метод маніпуляції суспільною свідомістю на користь певних політичних сил.

В Україні настала нагальна необхідність створювати **науку політологію** — науку розвитку людини й суспільства, бо народ України більше не зможе витримати керований хаос.

Наближаються вибори до парламенту України. Як пересічному виборцеві зорієнтуватися у численних партіях і блоках партій, у потоці рекламних матеріалів і обіцянок уже вкотре покращити життя людей завтра? Якій партії чи блокові надати перевагу?

Людям-виборцям розв'язувати ці питання за своїми політичними уподобаннями.

Однак слід застерегти виборця — економічний прорив в Україні можливий тільки пріоритетним розвитком аграрного сектору економіки з обов'язковим **рятуванням** та відродженням **села, селянства й землі (чорноземів)**.

За відсутності такого напряму як головного вектора розвитку українського суспільства економічне зростання країни й покращення життєвого рівня людей стає теоретично **неможливим!**

Тільки партія чи блок партій, що береться за розвиток села й селянства та за збереження землі за тими, хто працює на ній, може сподіватися на максимальну підтримку народу на виборах у вересні 2007 року.

Олександр КОСТЕНКО,
доктор юридичних наук,
експерт із питань ідеології

З кожним днем стає дедалі важче розрізнати добро і зло, правду й неправду, красу і потворність, героїзм і злочин, свободу і сваволю, дійсність та ілюзії, порядок і безлад, право й беззаконня, демократію й охлократію тощо.

Сваволя й ілюзії вражають дедалі більше людей і виявляються в усіх сферах людського життя у вигляді аморальності, злочинності, екстремізму, містицизму, волюнтаризму, утопізму. Людям стає щораз важче розуміти одне одного. **Зловживання, тобто вживання для творення зла засобів, що існують для творення добра, стає нормою життя.** Погані люди мають кращий добробут, ніж хороші.

Усе це та багато іншого, подібного до цього, є ознаками не соціального прогресу, а регресу. Людство, зокрема й українське суспільство, має набратися відваги й визнати це.

А як же зупинити соціальний регрес і вийти на шлях поступу?

Для протидії всякому злу передусім треба домагатися, аби “комплекс” сваволі й ілюзій не виникав у людей та не підміняв собою

СОЦІАЛЬНИЙ НАТУРАЛІЗМ

волі й свідомості, які перебувають у нормальному стані, тобто в стані підпорядкування законам Природи. У цьому — основа соціального прогресу.

Для всього сущого Природа є Матір'ю. Тому дуалістична формула “природа і суспільство” — надзвичайно шкідлива помилка, бо виводить “суспільство” за межі “природи”. “Суспільство” — це теж “природа”, але інша “природа”, ніж фізична та біологічна. Воно — вища форма розвитку “природи”, яка перебуває в генетичному зв'язку з фізичною й біологічною “природами”.

Соціальний натуралізм або соціальна природність дає можливість побачити, що існує, образно кажучи, не дві “природи” — фізична й біологічна, а три — фізична, біологічна і соціальна. І ця “третя природа” (соціальна) не опускається до перших двох, а навпаки, піднімається над ними як вища за них, і керується властивими їй моральними законами, духовністю.

За допомогою ідеології соціального натуралізму можна протидіяти наявним сьогодні

виявам сваволі й ілюзій в усіх сферах соціального життя, зокрема у політиці, економіці, праві, моралі тощо. Значення соціального натуралізму полягає в тому, що він дає критерій для розрізнення прогресу й регресу, а також озброює людей інструментарієм, придатним для забезпечення соціального поступу в духовній перспективі.

Зокрема ця ідеологія може бути придатною для забезпечення політичного поступу в Україні. Ґрунт для неї заклали такі вітчизняні просвітителі, як Григорій Сковорода, Пантелеймон Куліш, Іван Франко та інші.

У політичній культурі українців сьогодні ще не сформувалося чітке розуміння різниці між “правою” й “лівою” ідеологіями. Тому варто звернутися до соціального натуралізму. Згідно з ним, права ідеологія полягає у визнанні природними для соціального життя людей таких інституцій, як приватна власність, конкуренція, підприємництво, соціальний порядок, заснований на природних законах суспільного життя людей.

Якщо користуватися метафорами “вудки” і “рибки”, то права ідеологія — це ідеологія “вудки”, тобто вона полягає у тому, що спрямовує політичну діяльність “правих” партій на забезпечення громадянам можливості користуватися “вудкою” для того, щоб з її допомогою вони себе власними руками забезпечували “рибкою”. І цією “вудкою”, яка робить людину вільною від будь-чийої сваволі, є приватна власність, підприємництво, соціальний порядок, заснований на природних законах суспільного життя. Ліва ідеологія — це ідеологія “рибки”. Вона відкидає природні засоби забезпечення добробуту людей. Згідно з нею, політична діяльність “лівих” партій спрямовується на те, щоб, не володіючи “вудкою”, громадяни отримували “рибку” з рук держави, яка начебто має призначенням “годувати свій народ”, як хазяїн годує раба, що стає залежним від хазяйської сваволі.

Політичний прогрес в Україні мають забезпечити нові політичні партії, які з допомогою соціального натуралізму утвердяться в правій (“природній”) ідеології на протипау лівій (“протиприродній”) і конкуруватимуть між собою за краще втілення національної ідеї в життя українського суспільства.